"گۆران" وەک بزووتنەوەیەکی بە-سەر ... کاوە جەلال

عەبدولڕەزاق شەریف لە بەشی پێنجەمی زنجیرە نووسینەکەیدا بە ناونیشانی "ئیتر قسە دەکەم" (بڕوانە "کوردستانپێست") ناڕاستەوخۆ دەرووبەک لەسەر کێشەیەکی کرێکی ئاوڕا دەکات کە کێشەی بەرپرسی سەرکیی پارت یان بزاوتە لەنێو کوردەکاندا. ئەم کێشەیە دەرفەتمان دەداتێ تا ڕادەیەکی گونجاو لە کەستیی نەوشیروان مستەفا نزیک بکەوینەوە.

دژێتێرێری پارتی بەیار بە گرتنی نەوشیروان مستەفای ڕێکخەری گشتی ی گۆران دەردەکات (؟)، ئەویش ڕاستەوخۆ پەرچەکردار دەنوێنێت: عەبدولڕەزاق شەریف و شەڕش حاجی بە وەڕامدانەوەی مەسعود بەرزانی ڕادەسپێرێت. گرنگ بە ئەمە لەم بەشەی نووسینەکەدا ئاوڕیە کە گەرچی لەو کەبوونەوەیەی نەوانیاندا بەیار دەدرێت کە شەڕش حاجی سەعات سێ ی پاشنیوەڕۆی هەمان ڕۆژ کۆنفرانسکی ڕۆژنامەوانی ببەستێت، ئەوجا بە دووبدا لە میدیای گۆرانەوە وەڕامی ئەو ڕەفتارە ساویلکەیەی بەرزانی بدرێتەوە، کەچی شەڕش حاجی سەعات سێ ی پاشنیوەڕۆ بە پێچەوانەی فەرمانی ڕێکخەری گشتیی بزووتنەوەکەیەوە لەدوان دەدات، بەوەش "هەتوانی ساڕۆکردنی بڕینەکانی پارتی و بارزانی کرد، ئامادەیی کاک نەوشیروانیشی بە چوونە دادگا دەربڕی". ئەم کارە هەمووان توشی شک دەکات.

ئەوجا کاتێک عەبدولڕەزاق شەریف و تیمەکەی دەست دەکەن بە جێبەجێکردنی ئەو ئەرکە کە پێیان سپێررا بوو، ئەوا تاقمی "خۆ" داوا دەکەن ئەو حەملەیە لەدژی بەرزانی ڕابووەستێنرێت، جگە لەوە دەبڕژن کە مەرج نییە بە قسەی نەوشیروان مستەفای ڕێکخەری گشتی بکرێت. ئەوان بە ڕێکخەری گشتی ووتەکانەوە کە فشاری هاوڕێیانی خۆیانیان لەسەرە، تەنانەت درێیان بە دەمی ئەوەوە کردووە و گەتوویانە کە گوایا ئەو خەی لەو فشارانە بە سەر پارتی و سەرکەکەی ناڕازییە، هەروەها عەبدولڕەزاق شەریف لە کەتاییدا ناوی هەموو ئەو کەسانەی پێ دەڵێت کە هەوەستی بەو جۆرێیان وەرگرتووە، ڕێکخەری گشتیش وەک وەڵامی ئەو جۆرە ڕەفتارەی ئەوان دەبڕژێت کە "ئەوانە هەموویان بەرژەوەندییان لەگەڵ پارتی و هەوڵردایە، نایانەوێ لە خیانی تێکبدەن، ترسنۆکن و ...".
ئایا ئەم ناکۆکییانە چیمان پێ دەبڕژن؟ سەرەتا بەمان ڕوون

دەبێتەوە کە بزووتنەوەی گەلان لە دروستبوونییەوە "بە-سەر" بوو، ئەوەش بوو بەهۆی سەرهەڵدانی شەواوی لە "گردەکە"، ئەوجا لە ناوی سیاسییەوە فرەکوخاییەکەی نێو "یەکێتی" بوو بە مەرکی ئەویش.

ئەمە هەروەها دەبینین، کە گەرچی هێکخاری گشتی دەیزانی، تەنیا خوازیارانی گەلانکاریی سیاسی لەگەیدا خەبات ناکەن، بەڵکو هاوکات بەرژەوەندچییان لە دەوری کەبوونەتەوە و تەنانەت درێ بە دەم خەیەوە دەکەن، بەڵێ تەنانەت سەرپێچیی فەرمانەکانی دەکەن بە ئەوەی پارتی لە خەیان تووڕە نەکەن، کەچی ئەو هەشتا هەر هێی دەدا کەسانی ئەوها دژبەر لە بزووتنەوەی "گەلان"دا بمێننەوە، نەک ئەوەش، بەڵکو تەنانەت پێستی دیاریان هەبێت!
ئایا ئەم جۆرە وەرگرتنەی هەڵوێست سەر بە سیاسەتە؟ بەگومان سەر بە سیاسەتی دەمەکراتیانەیە؟ پێش ئەوەی وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوە گرنگە بە نموونەی ئەم بۆچوونەکەی عەبدولڕەزاق شەریف ئاوبکەینە پرسی "ئەتۆرێتی" (authority)، چونکە لە نەوەندی ئەو هێشدایە کە نووسینەکە بەهەندی وەرگرتووە.

تێگەی ئەتۆرێتی دەمانخاتە بەردەم پرسیار لەبارەی ڕەوەرگرتنی بڕپرسی یەکەم، کە دەشێت بڕپرسی گەل، پارت، بزووتنەوە و هتد بێت. ئاشکرایە ناونیشانی بڕپرسە سەرکییەکان تا ئەمڕۆ بریتین لە سەرۆک، سکرتێری گشتی، هێکخاری گشتی. لە هەرسێکیان هەوانبژین. سەرەتا گومانی تێدا نییە کە مەسعود بەرزانی سەرۆکی کورد نییە، ئەوجا گەر کەوتبێتە سەر کەڵکەڵەی بوون بە سەرۆک، ئەوا بە حوکمی کەسێتییەکەی، هەروەها بە حوکمی دەخگەییە کەمایەتییە کوردییەکان، هیچی دیکە نییە جگە لە خەونێک؛ هاوکات دەخ و پێگەی مەسعود بەرزانی، وەک سەرۆکی پارتەکەی، "نزیکەی" هیچ جیاوازییەکی لە پێگەی میرێکی بابانی نییە کە لانەو خەی خانوادەکەیدا بە ناحەزان دەوری درابوو و تەنانەت هێوی دێدا لەدژی ئەو دەستیان لەتەک بێگانەدا تێکەڵ دەکرد. هەروەها جەلال تاڵەبانی هەر گاڵتەی بە "نازناو"ی (نەک پێگەی ناونراوی) سکرتێری گشتی دەهات، چونکە ئەو "بە خەی و پیاوەکانی دەوری زەر زوو گەیشتبوو بە ناوی مامجەلال"، کە ئیدی کتومت وەک شێخێک سەروەر بوو بەسەر پارتەکەی خەیدا بەبێ ئەوەی هەرگیز هێچاوی پێروپڕگرامی ئەو پارتە بکات.

لە هێوشکە لای بزووتنەوەی "گەلان" بە حوکمی پێوەندییە نوێکان و هاتنی نەوەی نوێ بە نەوی و هتد کەمێک جیاواز بوو، هێندە نەبێت کە کەسێتیی نەوشیروان مستەفا خەی بوو بە ئاستەنگ لە بەردەم شکۆفەی ئەو بزووتنەوە دەمەکراتیخوازەدا کە هەر خەی ئەندازیاری سەرکیی

پڕۆگرامەکەی بوو. ئاخر گۆڕچی ئەو جەکخۆری گشتی بوو، لە هاوکات ئەتۆرتەی نەبوو، بەڵکو کارەکتەرێکی سڵەمانی-تەقلیدیانەی هەبوو، ئەمەش جێی پێ نەدەدا وەک سیاستەمدارێک چالاک ببێت کە وەک "سەر" لەتەک تیمێکی ئاستەوخۆ هاوکاریدا ستراتیژیی بزووتنەوەکە "دابڕژێت و بیسەپێنێت" – کەواتە "جەوی بگرێت". لە بنەڕەتدا "گیان" بوو بە پەنگ، چونکە بە-سەر بوو. بەمەش هەوندبەتەوە، کە بڕچی نەوشیروان مستەفا "دەستەوستان" بوو لە بەردەم ئەو هەموو شەواویەدا کە لە "گردەکە" هاتبوونە ئاراوە، ئەوە هەر لە مەرایی و خەبردنە پێشەوە و درێی ئاشکراوە تا دەگات بە تەڵە و بوختان و چاهەڵکەندن بە یەکدی. کێشەیەکی دیکەی کەستیی نەوشیروان مستەفا ئەوە بوو کە جارێک هاوخەباتێکی نزیکیانە دەریبڕی: "ئەو هەردەم دەبڕژێت 'دەبوو ئاوامان بکردایە'، هەژێک لەمان نەبیست ببژێت: 'دەبێت ئەوا بکەین'".

کەواتە لەپاڵ ئەوەدا کە نەوشیروان مستەفا ئەتۆرتەیی نەبوو، هاوکات ستراتیژیی لە سیاستکردنیشدا نەبوو، بەڵکو ئەویش هاوشێوەی سیاستکارانی دیکەی وەتەکەی "تاکتیکگرا" بوو و تاکتیکیانە هەوڵی بە ئەنجامدانی کارکیانەی ئەو پڕۆگرامە دەدا کە خەی ئەندازیاری سەرکیی بوو. لە هەر ئەم تاکتیکگرایەیە لە کەتاییدا بوو بە گورزێک لە خودی بزووتنەوەی "گیان"، چونکە بە بێ ستراتیژی، یان بە واتایەکی دی ببژێن: بە هەپە و هەچوون و داچوونی پسیکۆلۆژیانەوە هاتە مەیدانی سیاستکردنی پەرلەمانییەوە، وەک سەرەنجامی ئەو هەپانەش هەر زوو لەم لا یان لەو لا فریو درا، بەڵکو تەنانەت تەهەدانی خوارد، ئەویش بکەرامەتانە ملی لە بەردەم تەهەدەراندا کەچ کرد.

لە بنەڕەتدا نەوشیروان مستەفا بە ناوبانگی دێرینی خەی وەک پێشمەرگە گەیشت بەو ئاستە کە ئیدی بتوانێت بگەڕێتەوە بە نێو مەیدانی سیاستکردن، بگومان ئەمجارە وەک جەکخۆری گشتیی بزووتنەوەیەک بە پڕۆگرامێکی دەمکراتییانەوە بەبێ ستراتیژیی سیاسی. لێرەدا هەمان هەوەستی سیاسیانەی جەلال تاڵەبانی ی مامۆستای دووبارە دەبێتەوە، کە لە کرکووە بەم شێوەیە بەرجەستە دەبێت: "من" لەرەم، ئەوەتام، تەش فەرموو وەرە مەیدانەوە بە لای من. فەرموو ببە بە میدیاکار، پەلەمانتار، باخەوان، شۆفێر، ئەندازیاری کارەبا و هتد، هەر پێستێک دەخوازیت دەتدەم. تەواو. ئەم بڕیتییە لە کاری حیزبایەتی. ئەوجا مەرکەکی دیکەی ئەم تێگەیشتنە لە سیاسەت ئەوەیە کە بارگای سیاستکردنیش هاوشێوەی

دیوخانی ئاغا دادەزرێنرێت. ئەم هەمان شێوەی بارگای سیاسەتکردن لە "گردکە"ی نەوشیروان مستەفا دەبینین: ڕۆژانە خەڵک پەیتا پەیتا دێن بۆ ئەوە، هاتنی زرینگیان مەرامی خۆیی لە پشتەوەیە، ئەویش پشوازییان لە دکات و لۆگۆ هەڵسانیاندا بۆ ڕێشتن بەرەیان دکات و هتد.

بگومان گرنگە تێگەی ئەتۆرێتێی ڕووبکێنەوە تاکو ڕێ لە بەهەڵەتێگەیشتن بگرین. ئەم ناتوانین ئەتۆرێتی وەک دیکتاتۆری ناڤێ بکەین، واتا وەک موراديف بۆ یەکدی دایان بنێین. هەروەها ئەوەش ڕاست نابێت گەر بیکەین بە ئاوەناوی "ئەتۆریتێر"، وەک چۆن بۆ نموونە لای ئادرنۆ تیۆریی "کەسێتیی ئەتۆریتێر"مان هەیە کە ئەو بۆ نزیککەوتنەوە لە کەسێتیی فاشیستی گەیانی پێدا.

لە بنەڕەتدا مەسەلەی ئەتۆرێتێی لە سیاسەت یان لە کاری بەڕێوەبەرایەتیدا بریتییە لە "دەسەڵاتی ڕەزلگیراوی بڕپرسی یەکەم لە لایەن هاوکارانییەوە"، یان لە لایەن گەلی خۆیەوە، لە ئەو خەیشی بۆ چەند و چوون داوای ئەو جۆرە هەڵوەستە لە ئەوان دکات، چونکە گەر ئەوەها نەبێت، ئەوسا ناتوانێت کارکیپانە کار بۆ ئامانجکانی پارتکەی یان وڵاتکەی بکات. جگە لەوە ئەو کۆی خەنییە و باوکی لە زاینییەوە وەک میراتگری ئایندە پێی بگەیەنێت، ئەوجا دەستوپەوەندکانی خۆی بخاتە بەردەم کۆمکەی، بەکو ئەو وەک کۆی شار هاتنە نێو سیاستەوە و تێیدا بەرزبێتەوە. بەیە گەر ببێت بە بڕپرسیاری پلە یەکی پارتکەی، ئەوا دەبێت لە گشت ڕوویکەوە شایستەی ئەوە بێت، بەوەش بتوانێت ئەرکەکانی ناپەنێت. لەم ڕوانگەیەوە گەر بەرپرسیارێتی فەرمانگەیەک ئەتۆرێتیی نەبێت، ئەوا ناتوانێت کاروبارکانی ئەو فەرمانگەیە بە گونجاوی بەڕێوەبەرێت. گەر بڕپرسی یەکەمی بزووتنەوەیەکی سیاسی ئەتۆرێتیی نەبێت، ئەوا ناتوانێت لە تەشەنەی سەرکەیی و فرەکۆخایی و تەنانەت بەتەجەتی لەنێو حیزبکەی خۆیدا بگرێت، کە دەشێت هەموویان لە ئایندەدا ببن بە مەترسی بە پڕگرامی سیاسیی بزووتنەوەکە – ئەو بزووتنەوەیە، کە دەشێت بە گفتی گۆڕەوە هاتبێتە مەیدانی سیاستکردنەوە و هاوکات بە بەکی زڕی دانیشتوانی وڵاتکەی بووبێت بە مایەی هیوای گەانکاری – وەک لای بزووتنەوەی گەان. لە بنەڕەتدا چۆن کاتی خۆی جەلال تاەبانی بە پیاوکانی دەوری، تەنانەت بە زڕ کەسی دیکەی پارتی دیکە، "براگەورە" بوو، نەوشیروان مستەفا لە لایەن هاوکارانییەوە وەک براگەورە دەنرخێنرا.

عەبدولڕەزاق شەریف دژەنگ دەستی کرد بە نووسینەوە زنجیرەیەکی بەو مەبەستە کە پەیوەندییەکانی نێوان” گەلان” لە سەرەوە هەبداتەوە. لە بنەڕەتدا دەبوو هەر زوو دوای مردنی نەوشیروان مستەفا، بە هاتنی عومەری سەید عەلی بە جێگەکەی، ئەوجا دوای تاپەکردنی گردەکە لەسەر دوو کۆمەکەی، یەکسەر “گەلانخوازانی ڕاستەقینە” بیان کردایە بە فڕەتنە – گەر “گەلانخوازی ڕاستەقینە” بوونایە. گەر ئەو دەمە ڕاستەوخۆ هەوەستی بەو شەوێ وەربگیرایە، ئەوسا دەبوو بە ئاستەنگ لە بەردەم پەرلەمانتارانی ئەمەی “گەلان”دا کە نەتوانن هێندە ئاسان خیانەت لە بزووتنەوەکەیان و دژەنگدەرانی بکەن، واتا ترسنۆکانە لە خۆش بکەن بە ئەوەی ماڵی مەلا مستەفا سەرجەم پەستە هەستیارەکانی هەرەمەکە”یان” وەربگرن.

بەڵێ گەر گەلانییەکان گەلانخواز بوونایە، ئەوسا سەر جادەکانیان دەگرت و وازیان نەدەهێنا تا ئەو تاقمە و هەڵکەڕی گشتیی نوێ گردەکەیان چۆڵ دەکرد، جا گەر تانانەت بەو هێزەوە هەبوونی “هەرەمەکەیان” بکەوتایەتە مەترسییەوە. ئاخر گەر کوردەکان لە پەیوەندیی دەمەکراتییانەدا نژین، ئەوا هەرەمیان پێویست نییە. گەر باندەکانی مافیا حوکمی ئەو بەناو هەرەمەی ئەوان بکەن، ئەوا هەبوونی زیادییە. گەر باندەکانی مافیا ببژن، کە نابێت هەرەمەک هەبێت گەر ئەوان تێیدا دەسەڵاتدار نەبن، ئەوا دەبێت وەڵامیان بدرێتەوە، کە نابێت هەرەمەک هەبێت گەر ئەوان لە نوێدا مافی هەناسەدانیان هەبێت. کەواتە گەرەکە دەمەکراتی و هەبوونی هەرەمەک وەک پێشمەرجی یەکەمی دابنرێن: گەر ئەمیان نەبێت، نابێت ئەویدیکەشیان هەبێت. لە بەمە هاوکات هەوەندبێتەوە، کە نووسینەکەی عەبدولڕەزاق شەریف هێندە درەنگ نەهات، چونکە لایەنگرانی پڕۆگرامە (نەک هەباز!) دەمەکراتییە پەرلەمانییەکەی نەوشیروان مستەفا کەم نین، کەواتە دەتوانن بە شەوێکی سەربەخۆ و ئاشکرا درژێ بەو پڕۆگرامەی هەڵکەڕی گشتیی کەچکردوویان بدەن.

لەنێو “گەلان”دا دەرک بە تووڕەبوونێک دەکرێت، کە هاوکات دەچەپێنرێت. کەسانی تووڕەبوو زەر جار پاساو دەهێننەوە، کە گەیا ئەوان لە ترسی تەکچوونی “بار و دۆخەکە” خەیان دەگرن. لە ئەوان سەهوون، چونکە ئەم پاساوەی ئەوان لە بنەڕەتدا دەستکەڵای دەسەڵاتدارانی بەناو هەرەمەکەیە کە قەمەکەی پە فریو دەدەن. کوردەکان پێویستیان بە ژیانێکی ئاسوودە و دادپەروەرانەیە، ئەوجا گەر تانانەت هەرەمێکی ڕاستەقینەیان هەبێت و نەتوانێت ئاسوودەیی و دادپەروەرییان بۆ فەراهەم بکات، ئەوا وەک گەتمان هەبوونی پێویست

نییە. جگە لەوە سێ کوردستانی دیکە هەن کە لە ڕووی خەباتی ڕزگاریخوازییەوە لە شکۆفەی بەردەوامدان، کەواتە لە نزیکی ئەو کەسانەوە کە خەیان بە میراتگری دەمکراتییە پڕلەمانییەکەی نەوشیروان مستەفا دادەنێن، هەڕچوونی مەزن لەگەڵییە، ئەوانیش گڕەکە هەوڵی هاوشانی لەتەک ئەواندا بدەن – بگومان گەر وەک نەوشیروان مستەفا نیشتمانپەروەر بن و هاوکات لە لایەنی خەیانەوە گەڵانخواز بن. بەیە زەر ئاسایییە گەر لایەنگرانی هێکخەری گشتیی کەچکردوو تووڕەبوونیان وەربگەڕێن بە هەڵوەستی ئاشکرا کە ئیدی جێی لاوانەوەی "هە ڕەوانشاد هە ڕەوانشاد، سەرگەردانین ئەی ڕەوانشاد!" بگرێتەوە.

جگە لەوە لاوانەوەی ئەوان بە ڕاستی جێی گومانە، زەرتر لە هەڵوەستی ئەو عەوامە دەچێت کە بە ڕەگریکردن لە گلەیی ئەم و ئەو دەچن بە پرسکان و فاتیحایەک دادەدەن. گەر ئەو کەسانە بەڕاستی دیانەوێت درێژە بە میراتی دەمکراتیخوازانەی نەوشیروان مستەفا بدەن، گڕەکە واز لە پیاهەڵدانی "ڕەوانشاد" بهێنن و ڕەخنەییانە کەسێتیی ئەو بنرخێنن. ئاخر ئەو بزووتنەوەیە کە ئەو بە تەمانی پیری و نەخۆشی بەریخست، پێویستە ئەمڕۆ بە ئاڕاستەی سەرتاکانی بەرخستنی بنرخێنرێتەوە، تاکو پاشان توخمیانە لە ئەمڕۆوە "درێژەی پێ بدرێت". ئاشکرایە بەبێ پاکسازییەکی بزووتنەوەکە لە بەرژەوەندچییانی شێدای سامان و ناوبانگ ئەوە ڕووندات.

هەروەها گڕەکە ڕاشکاوانە پرسکی دی پێوەند بە نەوشیروان مستەفاوە بکرێت بە بابەتی پەوخەریبوونی ڕەخنەیی. مەبەست لەوێیە کە دەبێت بە ژیانناماەی نەوشیروان مستەفا هەروەها ڕەچاوی ئەو پرسیار و بڕپڕچانە بکرێت کە لە سەردەمی پشمەرگایەتییەوە بڕانبەر ئەو بەرزکراونەتەوە. ئاخر لەڕە هیچ شۆڕیکی ترس پێویست نییە، چونکە مەسەلەکە لەڕە وەک لای خیانەتکاران نییە کە جاش بوون و خەیان بشەرمانە دەکەن بە پشمەرگە. نەوشیروان مستەفا پشمەرگە بوو. ئەو دەبێت وەک پشمەرگە بنرخێنرێت، بە هەموو لایەنەکانییەوە. ئەوجا، هەر لەم پێوەندییەدا، ئەو کەسانە کەم نین کە دەبێژن نەوشیروان مستەفا یادوڕییەکانی پشمەرگایەتیی بە ئارەزووی خۆی نووسیونەتەوە، یان چەندین ڕەوشی سیاسیی بە بەرژەوەندیی خۆی جیاواز داشتەتەوە، ئەوجا پرسی دیکەی گرنگ هەن کە گەیا بە لایاندا نەچووە. ئەمانەش دەبێت لە هەر خەریکبوونێکدا بە کەسێتیی نەوشیروان مستەفاوە بهەند وەربگیرێن.

گۆڕیی نەوشیروان مستەفا لە دروستکردنی ناتبایییدایە. بەیە

هەزان و هەنینۆ و لاوانۆی وەک "ئەوانشاد"، "باوکی هەژاران"، "دەسزی گەل و وەات" و هتد، بەیشن. ئەو کەسانە کە خیان بە میراتگری تێگەیشتنی ئەو بە دەمکراتی دەزانن، گەرەکە بەباکانە ئاستەی سیاسیی خیان دەربخن – گەر بە ئاستی ئەوهان.

دەوەت – 8 – نوسینی جزیف پرەدن

دەوەت*:
نوسینی جزیف پرەدن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی هەشت:

Jean Jacques ئایدیایەکی خەخرانەی هەبوە سبارەت بجنسی مرۆڤ دەربارەی جەوهەر و بوونی، پێگە و کامەتی، ئاراستە و داهاتویان. ئەو ئاوای دەبینەت کە کیتلەیەکی گەورە لەو تاکانەی کە بە زەروورەت بەهەکاری نایەکسانی هەزی جسەدی و ەشنبیریەو ەووبەووی مترسییەکی بردەوام لە ەگای ەوتکردنەو لە لایەن کاری ئاووەکرنەو، یاخود زەرداری و زامی کەمایەتییەکەو، بوون. ئەم بیرکەیە کە ئەو دیگەتنەو بەگەی فەلسەفەیەکی کۆنەپەرستانەیە، دگەتنەو بە ئەو ەژانەی بەربەریزم، کاتێک کە توخمە استینەکانی ژەمی کەمایەتی ونبوون و بجەهەراون بە بلیمەتکانی یاسادانەر ئیتر ئەو کاتە هیچ مەتودێکی کارکردن، یاخود چالاکیکردنێک ئەو لە هەز ناپارەزت کاتێک کە دەساتێکی باادەستی هەشکەر و تەسنەرەو دەردکەوتەو کە لای هەموان ئاشکرایە کە ئەو دەرکەوتنە سەرەنجامی تکچونی ابوردووە، پێ یا لکەیەکی بنچیینە[ئەسی]. بە گوترەی تەواوی بیرکردنەومان وای دەبینین دەزگە سیاسییەکان و دادوەرییەکان وەکو دەستواژەیەکی ەوون هەروهها فەرمیلەیەکی کەنکرێتی لە ئەفسانەی شکستیی و تشکانن، سێی قوربانیدان و قودسییەتی گەانەو و تێبکردنن. زەر

جێگای سەرسوڕمانە کە دەبینرێت خۆ بەسۆشیالیستزانەکان دووژمن یاخود مونافسەکانی کۆمۆنیستەوە دەکەنەوە کە قسە بە دین دەکەن یا کوفر دەکەن کە سیستەمی نوێنەرایەتییە لە سیاسەتا و عەقیدە شکستخواردووەکەی دینە.

لەو کاتەوەی ئەمانە لەسەر مەزهەب[دەکترین] زۆر قسە دەکەن، ئەمە بە ئاشکرا بانگەشەی ئەوە دەکەین، ئەو قسانە هی ئەمە نین. لە وانگەی ئەمەوە هەلومەرجە مەراییەکەی کەمێ بگۆڕی هەلومەرجە ئابوورییەکە بە هەمان پەوانە گۆڕانی تیادا دەکرێت [مەدیفای دەکرێت] و باشدەکرێت. مەرالی کۆیانە، بەدەربەستیی و خۆکانی ناچالاك هەردووکیان یەکشتن، خۆکانی کارگەر و هونەرمەندان شتێکی دیکەن. سەرەنجامیش زەمانەتە [گرەنتیی] کەمایەتییەکان کە یارمەتی سەرکەوتنی لایەنی یەکەم دەدەن زۆر جیاوازترن لەوانەی کە لە لایەنی دووهەمدا سەرکەوتن دروستدەکەن. لە کەمێکدا بەهەی گۆشەسندنی ئابوورییەکەیەوە کە تا ئادیەك خۆسکانە دەگوزرێتەوە، لەوەدا چیتر لاواز و بەهیز نییە، ئەوەی هەیە تەنها کرێکارانن کە توانا و هێزیان، ئامرازی مەیلی بەردەوامبوونیانە لە جێگای هاریکاری پیشەسازییان و زامنەتی ئاوگۆ [تەبادول] بە هاوتابوونیان. دەنیاییکردنەوەی ماف و فرمانی هەر یەکەك بەنابەدڵیی، خیابەکە دەتباتەوە بە ئایدیای حکومەت و دەسەڵات کە بە هیوایەکی قوە لە ڕەحەکاندا دەداتە دەست، ئەوەی کە دەمکە بە پۆلیس و قۆشایەتی و پایەکانی ترسنراوە: سادەترین پشکنینەك لە خەسڵەتکانی دەوڵەت کافییە بە نیشاندانی نایەکسانیی لە سامانا، هەبوونی داپۆسین و چەوساندنەوە، جەردەیی، هەژاریی و نەبوونی کە میراتی ئەبەدیمان نیین. بە ئەوەی ئەمە تێپەڕینین یەکەم دەبەت ئەم جەری نەخۆشی پەستە [leprosy] لە ڕیشە دەربهێنرێت، دوای چەوساندنەوەی سەرمایەداریی، یەکەم تاعونیش کە دەبەت پاکتاو بکرێت، دەوڵەتە.
لە ڕاستیدا بودجە لە نەو دەستکدایە، کە ئەویش دەوڵەتە.

دەوڵەت بریتییە لە سوپا ئیفەرمخواز ئایا دەتانوت کە سوپا داکۆکی لە ئەوە بکات؟ ئەگەر ئاوایە، ئایدیاکەت سەبارەت بە ئاسایشی گشتی، ئایدیای قەیسەرەکان و ناپلیۆنییەکانن. ئەوە کەماریی نین، بەڵکو ئەوە زاڵم و زەردارن .
.
دەوڵەت پۆلیسە، پۆلیسی شار، پۆلیسی دەرەوەی شار، پۆلیسی سەر دەریاکان و ناو جێنگەکان. ئیفەرمخواز، ئایا پۆلیس-ت پۆویستە؟

کەواتە ئایدیاکەت بۆ فرمانداریی و ژەمە، سەرچاوەکەی Fouché’s, Gisquet’s, Carussidière’s هەروەها M. Carlier’s. یە،ئیدی ئەو دیمەکراتی نین. ئەو سیخوڕن .
دەوڵەت سیستەمێکی تەواوی قەزایی، دادوەریی لە ئاسایش–دا ، دادگاکانی نەوانی خاوەنکار و کرێکاران بە ناکۆکییەکانیان، لە نموونە و هەنگاوی یەکەمدا، دادگاکانی ئیستیئناف، دادگا لە بواری هەناردەکردن و بوارە بازرگانییەکان، دادگای هەڵوەشانەوە " نەقز" [نەقز: کە جۆرێك لە دادگاکانی چەرخی هەژدەیووە- وەرگێڕ] ، دادگای باڵا، ئەنجوومەنی شارەوانی، ئەنجوومەنی دەوڵەت، ئەنجوومەنەکانی جەنگ. یەفەرمخواز، ئەم هەموو دەزگە و سیستەمی قەزاییەتان پێویستە؟ گەر وایە ئایدیاکەتان سەبارەت بە داد و دادوەریی لە M. Baroche’s, M. Dupin’s, هەروەها Perrin Dandin’s وەرگرتووە. ئیوە سۆشیالیست نین، بەڵکو ئەوانەن کە زەر بە باشی لایەنگریی ڕووکەشییە فەرمییەکانن.

دەوڵەت خەزێنەیە، بوودجەیە. یەفەرمخواز، ئەوە ئاڕەزوی هەڵوەشاندنەوەی سیستەمی باج نین؟ کەواتە ئایدیاکەتان سەبارەت بە سامانی گشتی هی M. Thiers’ کە بە بیرکردنەوەی ئەو بودجە هەرە گەورەکان، باشترینیانن. ئەوە ڕەکخەری کار نین، بەڵکو ئەوە پیاوانی فەرمی کەکەرەوەی باجن و پارێزەری یاسان. دەوڵەت، ئەفیسی یاخود خانەی گومرگە. یەفەرخواز، ئایا ئەوە بە پاراستنی ‘کار’ ی نیشتمانی / نەتەوەیی ، پێویستان بە فرمانی جیاواز و toll-houses هەیە؟[toll-houses هەمایە بە قەداسەتە ئەرسەدەکسەکانی کەن سەبارەت بە حاڵەتی ڕەح یەکسەر لە دوای مردن- وەرگێڕ] . کەواتە ئایدیاکەتان سەبارەت بە مامەڵە و بازرگانیی و سوڵەکانی، هی M. Fould’s و M. Rothschild’s. هەر ئاوا ئەوە نەردراوەکەی/ پێیامهێنەرەکی برایانە، نین ، بەڵکو ئەو جولەکەن.[لە مێژوودا جولەکە بە زەنگین و ساماندار ناسراون خەڵکەکی زەر لێژەر زەبروزەنگی دانەوەی سوو بە جولەکەکان دەیانناسانەد. ڕەنگە زەربەمان چیرۆکی شایلۆکی شکسپیرمان بیستبێت کە نموونەیەکە لە دەیەها نموونە لە جولەکە سووخۆرەکان- وەرگێڕ].

دەوڵەت کەی قەرزی گشتیە، قەرزی خەڵکە، سکەی پارەیە، صندوقی پەیی پارەیە، خەزانەی پاشکەوتکردنی دراوە …تد. یەفەرمخواز ئایا ئەمانە بناخەی زانستکەتانە؟ کەواتە ئایدیاکەی ئەو سەبارەت بە ئابووریی کەمایەتیی هی MM. Humann, Lacave-Laplagne, Garnier-Pagès, Passy, Duclerc و پیاوی چل تاجانەنMan with Forty Crowns

، ئەو Turcaretن [Turcaret: کۆمیدیایەك بوو بە یەکەم جار لە لایەن Alain-René Lesage لە پاریس لە ساڵی 1709 دا پێشکەش کرا - وەرگێڕ] .

دەوڵەت بریتییە لە هەموو ئەمانە، بەڵام دەبێت بیوەستێنین. بە هەڵەیی شتێك نییە، شتێك نییە لە دەوڵەتا کە باش بێت، لەو دامەزراوە هەرەمییەوە هەر لە تێپەڕی سەریەوە هەتا بەری پێی بیگریت، شتێکی نییە کە خراپ نەبێت، خراپ بەکار نەهێرابێت، کە یەفەرم ناکرێن، بەڵکو مشخۆرێکە دەبێت لە ڕێگ و ڕیشەوە هەڵکەنرێت، ئامرازێکی زوڵم و زۆرداریە کە دەبێت تێکبشکێنرێت. کەچی ئەو بە ئەمە دەڵێن دەبێت پارێزگاری لێبکەین بە فراوانکردنی وێزیفەکانی، یاخود زیادکردنی دەسەڵاتی. ئەو بۆن ئەو بکەن، ئەو شەڕشگێڕ نین، ئەوی ئەو بە شەڕشگێڕانی ڕاستینە لە جەوهەردا سادە و ساکار و لێبراییەتە. ئەو سەرسوهێنەرن ،حیلەباز و فاچین، ئەو فزولین.

درێژی هەیە

.....

*لەم نامیلکەیەدا پرەدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگرەت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بەاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرەدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرانسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگەڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گەیومە بە زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بگرە وشە کە هاتون، هی خودی دوو نیارەکەی پرەدۆنە و پرەدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێواندبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرەدۆنەوە و نیارەکانیشیەوە بەکارهێناون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم

دوو لایەنەدا نییە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئۆوەش بڵێم ئەم تێکستەی پڕەدەن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بەوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پڕەدەن کەم ناکاتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بە دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خەباتەوەباریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تەسقاڵەك لە باياخی نوسینەکانی پڕەدەن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

درێژەی هەیە

.....

ئازادی بیر وڕا بە مەرجی نەبەزاندنی سنوری پیرۆزیەکان ! … سەردار عەبدولا حەمە

پێت دەڵێ تۆ ئازادی لە دربڕینی بیرو ڕای خۆت بە ڕام بەو مەرجەی لە سنوری خۆت دەر نەرچیت هەرش نەکەیتە سەر پیرۆزیەکان ، بە ڕای من ئەو مەرجە یەکسانە بەوەی کە تۆ ئازاد نیت ئیتر ئازادی دەبێتە درۆیەکی گەورە ئیتر ئازادی دەبێتە سەر کوت وەدەم کوت ئەگەر ئەو شتانەی لای تۆی دەسەڵاتدار و فەرمانە گرووپ و تاقم پیرۆزە لای من پیرۆز نیە هەقی خۆمە ڕای خۆم بدەم لە سەریان . هەموو دەسەڵاتە فاشیە دیکتاتۆرەکان هەمان ئیدیعا دەکەن بۆ ئازادی ڕادەربڕین مەرجیان داناوە بۆ ئەم ئازادیە مەرجی وەك گەل ، نیشتمان ،ئایین، سروود، دین ، مەزهەب ،سەرۆك ، سەرکردە ،ئیمام ، عەقیدەی زۆربەی خەڵك…هتد ئەگەر تۆ ڕەخنەت لە مانە هەبوو ئیتر تۆ لە سنوور لاتداوە مەرجە کەت جێ بەجێ نەکردووە بۆیە تۆ مەحکومی جا حوکمە کە یا دسەڵاتەکە دەیدا بە سەرتا یا خەلکێك کە لایەنداری ئەم مەرجەیە .

لە کاتێکا ئازادی دەتوانێ مانای هەبێ کە هەموو کەس بتوانێ بیرورای خۆی بە ئازادنە دەربڕێت وە هیچ سنورێکی بۆ دیاری نەکرێ

لە ژێر ناوی سووکایەتی بە پیرۆزیەکانی خەڵك و بریندارکردنی شعوری خەڵك. ، ئازادی هیچ مانایەکی نابێت کاتێ بێت دیاری بکەن تێ نابێ لە سەر فلانە ئایین و مەزهەب یا فلان حیزب وسەرکردە کەی یا فلان پیرۆزی هەخنە بگری ، .هەخنە ئەگەر زێر یە تونديش ی هەشتا نابێ سنوری بێ دانرێ بچی ؟ چونکە ئەو کەسە ی کە هەخنەکەی هەیە بێ هەیە لە سەر هەق بێ یا لە سەر ناهەق لەوانە یە پرسیارییشی هەبێ بێیە دەبێ وەڵام وەرگرێت بیسەلمێنە بێ کە تێ لە سەر هەقیت نەك سەرکوتی بکەی ،یا تیرۆر ی بکەی یا هەڕەشەی لێ بکەی ،یا تەمێ بکەێ بەوناوەی سووکایەتی کردەوە ، کەسێك هەخنە ئەگرێ گومانی هەیە دەکرێ ئەو گومانەی نەهەقیەت ڕێگای لەیەك تێگەیشتن بگرە بەر .

لە کۆمەڵگا پێشکەوتووەکاندا ئەوە بووەتە دەسکە وتی کۆمەڵگا کە هیچ کەس نابێت سنوری بێ دابنرێ بێ دەربڕینی بیرو ڕای خێ تەنانەت تا ئاستێکی زێر تونديش هەخنە بگرە کەس پێت نالێ : بوەستە و سنوری خێت بەزاند و سووکایەتیت کرد ئەمە یەکێکە لە دەسکەوتە گەورەکانی ڕێنسانس کە لە ٥٠٠ ساڵی ڕابوردووەوە دەستی پێ کردووە دەنا پێش ئەو سەردەمە کۆمەڵگاکانی ئەوروپاش لە ژێر کاریگەری کلیساو مەسیحیەتدا بووە مەرج و سنور بێ دەربڕینی بیروڕا دیاری کراوە .

لەو سەردمە دا چەندین زاناو بلیمەت کەوتوونەتە بەر هەڕەشە هەندێکیان وازیان لە فیکری خۆیان هێناوە وەك(بریخت)باسی گالیلێ دەکات کاتێ تەلیسکۆبی داهێنا سەیری ئەستێرەکانی پێ دەکرد ووتیان دەبێ لە سێدار بدرێ چونکە سنوری بەزاندووە دەیەوێ خواوعیسا بە درێ بخاتە وە بێیە پەشیمان بویەوە لە کارەکەی . کەچی ئێستا زانست و تەکنەلجیا ڕاست ودروستی کارەکەی گالیلێی بە هەزاران قات سەلماندوە ، پاشان لە بەر ئەم هۆکاری سەرکوتەی کلیسا ،ڕۆشنبیران و ئازادیخوازان جموجۆلیان کردو دەسەڵاتی کلیسایان نەهێشت بە سەر کۆمەڵگاوە مەودا بێ ئازادی ڕادەربڕین فراوان بوویەوە . بەڵام کۆمەڵگای ئێمە بە تایبەت کۆمەلگای عێراق و کوردستان بە داخەوە ئێستا لەم قۆناخەی ئەوروپای پێش ٥٠٠ ساڵە ، بێیە دەڵێم بە تایبەتی عێراق وکوردستان چونکە هەندێ ووڵاتی عەرەبی و ڕۆژهەڵاتی ئەم قۆناخیان تا ڕادەیەك بێیوە بێ نمونە لە دوای بەهاری عەرەبی چەند ووڵاتێکی وەك تونس ومیسر لە سوریاش بەشی کوردستانی ڕۆژئاوا مەودای ئازادی تیایاندا فراوانتر بوویەوە خەڵك دەتوانێ هەخنە لە هەموو شت بگرێی چەندین کەناڵی تەلفزیۆنی و سۆشیال میدیا هەن کە هەخنە لە پیرۆزیەکانیش دەگرن .

ئەگەر ئەوە راست ومەنتیق بێت لە هەر کۆمەلگایەك زۆربەی خەڵکەکەی سەر بە کام هەوتی سیاسی و هەگری کام عەقیدە بن دەبێ شعوری ئەو خەڵکە بریندار نەکرێ نابێت هیچ کەس رەخنە بگرێ لە پیرۆزیەکانی ئەو خەڵکە ئاو بەچوونی خۆی دەربڕی ؟! ، هەر لە سەر ر ئەم مەنتیقە ئەو کاتە ئەم مافەش بە کۆمەڵگاکانی تر بدرێت کە زۆربەی خەڵکەکەی کە وەك تۆ نین زۆربەشن تۆ کە کە مایە یتیت بێت نیە نابێ تۆش بیرورای خۆت دەربڕی و شعوری ئەوان بریندار بکەیت چونکە دەبێتە دژایەتی کردنی پیرۆزیەکانی کۆمەڵگاکەی ئەوان بێ نموونە لە سریلانکا بودایی عەقیدەی زۆربەی خەلکەکە یەتی موسڵمانەکان لەوێ کە مایەتین ئایادەکرێ موسڵمانەکان هەخنەیان نە بێت لە سە دینی بوداڵی ؟وە ئەگەر هەخنەیان گرت بیانکوژن یا سزایان بدەن ؟ یازیندانیان بکەن؟ هەر وەك ئێستا دەیبینین . لە ووڵاتی چیك لە٩١% ی گەنجەکان باوەڕیان بە دین نیە لە چین لە ٨٨% ی خەلك باوەڕیان بە دین نیە لە سوید لە٨٠%ی خەلك ولە بەرتانیا لە ٧٠% ی خەلك باوەڕیان بە دین نیە کە ئەمانە زۆربەن ئایا راستە ئەگەر مەسیحیەکان یا جولەکەکان یا موسڵمانەکان رەخەنی خۆیان نەبێ لە بێ دینەکان وقسەی خۆیان نەکەن نەوەکا سنوی پیرۆزیەکان ببڕن؟ دواتر بیانکوژن یا هەڕەشەیان لێ بکەن وتەمێیان بکەن وسزایان بدەن ؟ ئایا دەکرێ لە ووڵاتێکی وەك کەنەدا کە ٤٪ یژەی ئیسلام تێیدا ل موسڵمانەکان قسەی خۆیان نەبێت لە سەر کریستیان کە لە ٥٥% و یا لە سەر بێ دینەکان کە ٢٦% ژەیان لە ؟

.. یا کاتێك بەهایەکان و زەردەشتیەکان وکۆمۆنیستەکان لە ئێران کە کە مایەتین نابێ ئازاد بن چونکە ئەوانە سووکایەتی بە عەقیدەی زۆربەی خەلك دەکە ن لە روانگەی ئیسلامی دەسەڵاتداری ئەو ووڵاتەوە . ئەم عەقلە بێ شیعەکانی باشوری عێراق بێ ناسیونالیستەکانی کوردساتانیش نامنتیقیە کە نابیت ئینسان ئازاد بێت لە دەربڕینی رای خۆیدا چونکە سوکایەتی کردنە بە عەقیدەی زۆربە ی خەلك بەڵای ئەوان .

لە کۆتایدا دەڵم هیچ لایەنەك وکەسێك بڕی نیە سنوور بێ ئازادی ئادەربڕین دیاری بکات لە ژێر ناوی بەزاندنی سنوری پیرۆزیەکان . ئەم مافە لە بەرنامەی جاڤدانی گەردوونی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتوەکانیشدا هاتووە کە ئازادی ئادەبڕین سنوری نیە مافی هەرکەسە ئازادانە ئاوبەچوونی خۆی دەر بڕێت ئەوە بە هیچ جۆرەك سووکایەتی نیە بە لکو بیرو رایەکی پێچەوانەیە گەر هەخنە بگری لە رەوتێکی سیاسی دینی کۆمەڵایەتی تر بێ من تەنها یەك جۆر سووکایەتی

هەیە ئەویش هەڵکوتانە سەر ژیانی تاکە کەس وشکاندنی کەرامەتی ئینسانی تاکی کۆمەڵگایە ، سووکایەتی ئەوەیە کە ڕێگا نەدەی خەڵکی جیاواز بیر بکاتەوە حوکمی مژووش وایە کە کەس ناتوانێ ڕێگا بگرێ لە ڕەوتی بەرەو پێش چوونی کۆمەڵگا بەرەو کۆمەڵگایەکی ئازاد ومەدێرن بەڵام دەبێ بە پراکتیکی پشێوانی ئەم مەیدانە بەدی هاتنی ئەم ئامانجە خێراتر بکرێ.

سەردار عەبدوڵا حەمە
٢٦ /٥/ ٢٠١٩

کۆمۆنیزم وناسیۆنالیزم لە کوردستان … حەمید تەقوایی

باسێک سەبارەت بە هەڵەی ناسیۆنالیستی-ئایینیەکان لەناوچەکە و پێگەی کۆمۆنیزم

ئەم نوسینە لەسەر بنەمای سیمینارێکە کەلە ژێر هەمان ناونیشاندا لە ئەنجومەنی مارکس-ی کۆندا تەمارکراوەتەوە.
حەمید تەقوایی
لیدەری حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران
وەرگێڕانی:کاوە عومەر

بابەتی ئەم سیمینارە پێگەی کۆمۆنیزم وناسیۆنالیزمە لەکوردستان.هەکاری دەست بردن بۆ ئەم بابەتە ئەو قسەوباسانەیە کەلەم دوایانەدا بەهەی کێبوونەوەی هاوبەشی کۆمۆنیستی و ژمارەیەک لە هیزو حیزبە ناسیۆنالیست وئیسلامیەکاندا بوبوێ جێی باس.
ئەمە،کۆمیتەی کوردستانی حیزب،لەگەڵ کۆمۆنیزم وەکو ێیکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و کۆمیتەی کوردستانی حیزبی حیکمەتیست و گروپێک بەناوی ێوەندی سۆسیالیستی کێبونەوەی هاوبەشمان هەبوو، بەیانناەی هاوبەشمان بۆاوکردبوێوە وسیمیناریشمان هەبووە.لە ڕوانگەی ئەمەوە دانیشتنی هاوبەشی کۆمۆنیستی لەگەڵ هێزە ناسیۆنالیستی- ئیسلامیەکاندا لەگەڵ هەڵسوانی هاوبەشی ئەمەدا ناکۆک بوو وە ئەوشمان بۆئاشکرا ڕاگەیاند وە

بەدوایدا باسگەلێک دروست بوو.

ئامانجی ئەم سیمینارە چونە ناوئەم باسانەو گرفتی هاوشێوەی بەردەوامی هاوکاری ئەمە وەیان پەیوەندی دوو دانیشتن وئاکامەکانی لە پەیوەندی نێوان ئەمەو کەمەکەو هیتر نیە.ئامانجی من ئەوەیە بەشێوەیەک لەکەینەوبکەم لە ئاستێکی قوڵتر و هەمەلایەنتری پەگەی کەمەنیزم وناسیۆنالیزم لەکوردستان وناوچەکەدا.
بەبەچونی من هەلومەرج و بەگژ سیاسی و بناغەیی تڕکانی ئێوباسانەی کەلەبارەی پەیوەندی کەمەکە لەگەڵ هەزڕ ەاست وچەپەکاندا باسکراوە ئەگەڵتێوە بە پەگەی نوێی ناسیۆنالیزمی کورد و کەمەنیزم لە کوردستان وناوچەکەدا.لەگەڵ لەکەینەوەو ڕەشنکردنەوەی ئەم بابەتە وەڵام بەزڕەک لەو پرسیارانەی سەبارەت بە هەوڵەستگیری کەمەکە وئێوباسانەی کەلەم بارەیەوە کراون ئەدرێتەوە.

پەگەی تازەی ناسیۆنالیزم وکەمەنیزم لەکوردستان

بەرلەهەر شتێک کاتێک باس لە پەگەی ناسیۆنالیزم وکەمەنیزم دەکەین لە کوردستان ئەبێت سەرنجمان لای ئەوە بێت کە هەردوکیان،تایبەتمەندی وپەگەی نوێی خۆیان دەزیوەتەوە.
ناسیۆنالیزمی کورد ئیتر ئەو خەت وبیرکردنەوە باوە نیە کەلە ڕەگەی ئەحزابی وەکو حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران وپارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق(پارتی) ویەکێتی نیشتیمانی کوردستان پێش بەدەسەەات گەیشتنیان و پارتی کریکارانی کوردستان لەتورکیا (پ ک ک)ەدا پێش ئاپەیزم نوێنەرایەتی دەکرا.ئەم هیزانە سیمایەکیان لە ناسیۆنالیزم نیشان ئەدا کە ئەمە جیگای بنەەەتی ناسیۆنالیزمی کورد نیەو هەتا زۆرێک لەهەمان ئەو حیزبە باوانە سیمایەکی تریان لەخەگرتوە.ناسیۆنالیزمی کورد لە چەند هەوە گەەانی بەسەرداهاتوەو بوەتە وتووژو دیاردەیەک وبزوتنەوەیەکی گەەاوە بە تیئەری و ئەحزاب وسیاسەتگەلێکی بەتەواوەتی تازەو جیاواز لە ەابردو.
هەر بەم ەیزبەندیە کاتێک باس لە کەمەنیزم و بەتایبەتی لەەوبەونی لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کورددا دەکەین مەبەستمان کەمەنیستی ئەمەیە نێک کەمەنیزمی باو وناسراو کە بە"مافی میللەتان لە دیاری کردنی چارەنوسیخۆیاندا"ەازی بوون وپەیوەندی خۆیان لەگەڵ'میللەتانی ژێرستەم"دا لەسەر ئەم بنەمایە ەیکدەخست.سەردەمی ئەم جۆرە کەمەنیزمەش بەسەرچوە.

بەم پێیە هەوەست وسیاسەتی کەمەنیستی چ لە پەیوەندی لەگەڵ

کۆشکان لە کوردستانی ئێران-کە بەتەواوەتی بەتەواوەتی پەیوەندیدارە بە هەموو کۆشکانی ئێران-وە چ بۆ ئاشکرا لە وبەوبونەوە لەگەڵ ئەم ناسیۆنالیزمە نوێدا وتوویژو تیئریکان وخەت وسیاسەتی بەتەواوەتی جیاواز لە کەمۆنیزمی ناسراو و نەریتی ئۆخوازەت کە لە ڕێگەی کەمۆنیزمی کرێکاریەوە نوێنرایەتی ئکرەت.مەبەستمان کەمۆنیزمی کرێکاری حیزبی خەمان یان ئەو حیزبانە نیە کە ئەمڕۆ خۆیان بەکەمۆنیزمی کۆیکاری ناودەبەن نیە.مەبەستم کەمۆنیزمیکی جیاوازە کە بەجۆرێکی تر سەیری کۆشەی میللی وهەڵاواردن وچەوسانەوە دێکات وە بە چارەسەری ئەم کۆشەیە،وەڵامێکی تری هەیە وە لە وێکڕاوتن بە پێگەی ناسیۆنالیزمی کورد وپەیوەندی کوردستان لەگەڵ باقی ئێرانیشدا تێگەشتن ولیکدانەوەو تیەوانینی جیاوازی خۆی هەیە.

لەم ڕوانگەیەوەیە ئەبەت بێیت هەم ناسیۆنالیزمی کورد وهەم کەمۆنیزم کەوتونەتە قوناغێکی نوێ وە فاکتەرێکی بنەڕەتی لە بارودۆخ وهەلومەرجی سیاسی ئەمڕۆدا لەکوردستان لە ئێران وناوچەکە وبەڕوی ئەم دوو بزوتنەیە بوەتەوە.
هەر جۆرە گۆڕانکاریەک بە ئابردو ئەو دەستەواژەو هەڵوەست وپێناسە تیئریانەی نزیک سی ساڵ لەمەوبەرو بەدیاری کراویش سەردەم شکاوی کۆنداو ناگاتە هیچ کوێ.بەبەچونی من شکاوی کۆنداو دروست بونی حکومەتی هەرێم خاڵی وەرچەرخانێک بو لە بارودۆخی سیاسی کوردستان وناوچەکەدا .لەو کاتەوەی کە ئەحزابی ناسیۆنالیستی کورد لە کوردستانی عێراق بەدەستهێنات گەشتن وە دوای هەرشی دوهەمی ئەمریکاو کەوتنی سەدام وە ئەوبارودۆخە لە سوریاو عێراق هاتە پێشەوە تەواوی کۆشەی کورد لەناو بارودۆخ وهەلومەرجێکی تەواو جیاوازدا جێگیربوو.
ماهێنانکردن لەگەڵ ئەم بارودۆخە بە هەمان نیشانەوپێودانک ودەستەواژە وەڵامنیە.

ئاپێزم وناسیۆنالیزمی کورد

مەبەستم بەدان لە ناسیۆنالیزمی کوردەوە دەست پیبکەم.کاتێک ئەم باسکرایەوە دەتوانین ئەنتی تێزی کەمۆنیستێکەشی پێشنیارکەینەوە .
لەم قۆناغەدا ناسیۆنالیزم کورد لە هەر چوار پارچەی کوردستان ێیان لە هەڵوەست وبۆچون وسیاسەتێکی تازە ناوە کە تیئری سێنتەری عەبدوڵا ئۆجەلانە.لەسەر بنەمای ئەم بۆچونانەیە کە بە ئاپێزم ناودەبرێت،ژمارەیەک ئەحزاب لەناوچەکە دامەزراوە کە بەتیبەتی لە تورکیاو سوریا چالاکە.لە تورکیا وەک حیزبێکی سەراسەری چالاکی دێکات ونوێنەریان هەیە لە پەڕلەمان وە لە سێناوچەی سوریا لە سێ ناوچە

کانتۆنیان دامەزراندوو بەشێوەی حکومەتی خۆبەڕێوەبەر کاردەکەن. ئەم حیزبانە بەفەرمی خۆیان بە پێڕەوانی تیۆریکانی ئۆجەلان دەزانن.
لە ئێران وعێراقیش، هەرچەند بەهەکاریك کە دواتر باسی لێ دەکەم ئاپۆ ئیزم نێتوانیوە کاریگەریکی ئۆوتۆی هەبێت، بەڵام پێوست نیە وەک ئەحیزابەکی دیاریکراو، بەڵکو وەک تەوانین و دەزگای هزری و ئاسۆی سیاسی بەفاکتەریکی گرنگ هەژمار دەکرێت کە ئەبێت وەک ئاماژە پارادایمکی نوێی ناسیۆنالیزن کورد بخرێتە بەر لێکۆڵینەوە.

ئەم ئاماژە چیتر مافی میللەتان لە دیاری کردنی چارەنوسی خۆیاندا نیە، خۆبەڕێوەبردن وجیابونەوو ئۆتۆنۆمی وهتیتر نیە، تەنانەت فیدرالیزمیش نیە بەمانای کلاسیکی وشەکە. ئەم ئاماژە ئەم ئاماژە تەنها لەبەرامبەر زوڵم وهەڵاواردن وکەشێی میللیدا نەکەوتوتە شکانەوە بەڵکو داوای بەرەو کوردستان وبەرەو ناوچەکیان هەیە.
سەبارەت بەلێخنە لە بەچونەکانی ئۆجەلان پینج ساڵ لەمەوبەر لە ئەنجومەنی مارکس لە کۆن سیمیناریکم لە ژێر ناوی ناسیۆنالیزمی پێست مەدەرنیستیدا هەبو کە بەدرێژی لێخنەم لێم بەچونانە گرت بەو دەلیلە زەرور نیەلێم سیمینارەدا بەشێوەی دورودرێژ بچمەناو لێخنە لە ئاپۆیزم.(من لێداهاتودا هەوڵ ئەدەم کە ئەو سیمینارەی کۆن بنوسمەوە بەاوی بکەمەوە)
لێرەدا تەنها تا ئەو ئاستەی کە بە ئەنجامگیریکی سیاسی دیاری کراو لێپێوەند بە پێگەی ناسیۆنالیزم لەکوردستانی ئێران پیوستە دێت بە لێخنە لە ئاپۆیزم بڕین.

کۆنفیدرالیزمی دیموکراتی ومەدەرنیتەی دیموکراتی

واچاوەڕوان دەکرێت کەسێک کەلە مەدەرنتەی کاپیتالیستیەوە تەدەپەڕێت بەپێی بنەما کاپیتالیزم بخاتەلاوە بەڵام باسکەی ئۆجەلان ئەمە نیە. باسکەی ئەویە کە ئەبیت لە مەدەرنیتەی کاپیتالیستیەوە بە مەدەرنیتەی دیموکراسی، یان لەوەندی دیموکراسی، دیموکراسی بە شێوەی فیدرالی، تێپەڕێت. کاتێک دیموکراسی جێ مەبەستی خۆی هوندکاتەوە تەدەگەیت کە باس لەسەر دیموکراتیزەکردنی کەمەگەو خێکە وە نێک خستنە لاوەی دەوڵەتە دیکتاتۆرەکان! گوایە بنچینەی کێشە و هەڵاواردن وبە مافیکان ئەویە کە دامەزراوە دیموکراتی ومەدەنی وکەمەایەتیکان دانەمەزراون وە فیدرالێکان وکەمەنەکان و ئۆرگانە خۆبەڕێوەبەرکان ئیدارەیان بەدەستەوە نیە. پەویستی بابەتی دیکتاتۆریەکان چیە؟سیستەمی ئابوری ئەبێت چۆن بێت؟ئۆرکی

بارهەمهێنان و کەرتی قازانج چی بەسەردێ؟ەنکردنەوەیەکی زۆر لەو بارەوە نادڵنیاتەوە جگەلەوەی کە ئەبێت جۆرێک ئابووری شارستانی (کۆمۆنال) و خەبڵیو وژینگەناسی هەبێت! تا ئەو شوێنەی کەمن بەچاوی کانی ئەجێلان وحیزبی شۆڕشگێڕی کوردستانیم خوێندووەتەوە ئەوە هەموو قسەکانیان لەبارەی ئابوریەوە. دواتر دێینە سەر بەچاوکانی ئەجێلان سەبارەت بە بارهەمهێنان بەڵام تا ئەوجێگەیەی کە بەتایبەتی پەیوەست دەبێتەوە بەسیستەمی ئابووری هیچ جۆرە تێپەڕ بوونێک لە سیستەمی سەرمایەداری نابینین.
تا ئەو جێگەیەی کە لەناوبردنی دواڕۆژی ئەگەریتەوە بەچاوکانی ئەجێلان وەکو بەچاوی ئانارشیستەکان. هاوڕی هزری ئەجێلان کەسێکە بەناوی مورای دوبچین کە بیرمەن وەیا فەیلەسوفێکی ئەمریکییە. کاتێک دەبچین لە ساڵی ٢٠٠٦دا مرد ئەجێلان ئەوی وەک گەورەترین بیرمەندی دونیا ڕێز لێدەگرێت وەخەی وەک پێشەوای بەچاوکانی ئەودەزانێت.
دوبچین لە سەردەمی لاویدا ستالینیستێ، دواتر بوبە تڕۆتسکیست وسەرئەنجام بەچاوکانی شۆڕ ئانارشیستی ئەدەزێتەوە. بیرکەی وڵانانی دواڕۆژ وخەباتیو هاوڕی کەمانالی (کۆمۆنال) پاوەستە بەدەپچینەوە. ئەجێلان لە زیندان کتێبەکانی ئەو دەخوێنێتەوە وە تێزی کەمەگەی کەمانالی و کانفیدراڵی بابە دواڕۆژ ومیللەت ووڵاتی لەئەو وەردەگرێت. ئەو تێزانە هەموی هی دەبچینە. کارێک کە ئەجێلان ئەنجامی ئەدات بەکوردی کردنی ئەو بەچونایە.

تایبەت مەندی پەستەدەرنیستی بەچاوکانی ئەجێلان

پەشتر لەوتارێکدا ئاخنم لە ئەتەرناتیفی پەستەدرنیستی بە ئایندەی ئەران گرتوە. هەکاری نوسینی ئەو وتارەم ئەوەبوکە بۆشک لە هەزە قۆمی وناسیۆنالیستیی ئەران بە نموونە کەمەڵەی کوردستانی(عەبدوڵا موهتەدی) حیزبی دیموکرات وحیزبی لەگەڵ هەندێک هیزی ناسیۆنالیستی فارس وهیزی نەتەویەکانی لوڕ تورک وبەلوچ وعەرەب وکە گیلویە و بوبر ئەحمەد و هیتر کەنفرانسی کەنیان بەست وخوازیاری ڕژمەکی فیدراڵی لەسەر بنەمای بەسمیەت ناسین و پاراستنی شوناسی میللی ونەتەوەی کانی فارس بون. ئەم کەنفرانسە لەژێر ناو"دیموکراسی خوازاندا"بەوە چوو بەڵام هەم باسکان وبەیاننامەکەشیان وە هەم پێکهاتەی بەشداربوکان بە ئاشکرا ئەوەی نیشان ئەدا کە دیموکراسی خواستی ئەم هەزانە لە ئاستیدا ئاگرتنی باڵانسکە لەنیوان موزائیکی جیاوازیی نەتەوەی-مەزهەبیاندایە.

ئەم شێوە دیموکراسیە لەسەر بنەمای هزری پەست مەدەرنیستی کەمەگەو مەدەنیەت بنیاتنراوە. ئەمە زۆرێک لە خاوەن بەچون وئاکادیمیکان

وفیلەسوف وبیرمەندە سیاسیە بەرژوازیەکان کاتێک قسەلەسەر دیموکراسێت وکۆمەڵگەی دیموکراسی دەکەن مەبەستیان هەمان بنیاد ونەخشەی موزائیکی نەتەوەیی-ئایینی-ڕەگەزیە.
کاری دیموکراسی کلاسیک میللەت-دەوڵەت دروستکردن بوو لە لایەن ڕامبەر کۆمەڵگەی پاشایی خەڵکانی سەدەکانی ناوەڕاتدا.

بەرژوازی پێوستی بەهێزی کاری ڕزگاربوو لە کۆتی دەرەبەگایەتی، بە بازاڕێکی هاوبەشی کارو سەرمایە ودەسەڵاتی سیاسی ناوەندی هەبوو. بیرکەی میللەت-وڵات لەڕەوە سەرچاوە دەگرێت . بەشی تەواوکەری ئەم تەوانینکۆمەڵگەی مەدەنی و بەفەرمی ناسینی هاوڵاتی سەربەخۆ لە وابستەیی نەتەوەو میللەت وئایینی تاکەکان.
پێست مەدەرنیزم پاشکشە لەم فەلسەفە سیاسیەدکات وە کۆمەڵگە دوبارە لەسەر بنەمای پیناسەی میللی نەتەوەیی ئایینی نەژادی پێناسە دەکات وە هوندکاتەوە. فیدرالیزم وکۆنفیدرالیزم جگە نیازی ناسیونالیزمی کوردلەسەر ئەم ناوەڕک وجگەیە ئەم پاشکشەیە لە مەدەنیەت وکۆمەڵگەی مەدەنی و دیموکراسی هاوچەشن لەگەیدا دائەنێت.
پێست مەدەرنیزم ناوەک بە ناوەڕک نیە بە ئەم تەوانینە. ناوی هاستەقینەی پێش مەدەرنیزم ویان دوای مەدەرنیزمە. ناوی هاستەقینەی دەرەبەگایەتیە. لەسەردەمی فیئودالیزمدا نەیاندتوانی ئەم بچونانە تیئەریزە بکەنەوە. بیرمەندو فیلەسوفی سیاسی یان نەبوو بەڵام لەگەڵ قەشکان وئەتەریتە ئاینیەکان ئینجیل وقورئان قوتابخانەی ئیسلام وقوتابخانەی مەسیحیەت و ئیمامی غەزالی و مارتن لوتەرکینگ وهیتەر دونیایان شرۆڤە دەکرد. بەڵام ناوەڕک و جۆهەری بچونکانیان هەرئەوە بوو کە پێست مەدەرنیستەکانی ئەمڕۆ ئایدۆن وە ئەجەلان ئەوەی لەژێر ناوی مەدەرنیتەی دیموکراتیدا تیئەریزەکردوە.

ئەجەلانیش وەک ناسیونالیستە فیدرالیستەکان بچونکانی خۆی لەسەر بنەمای پێناسەی نەتەوەیی تاکەکان بنیات ئەنێت بەڵام هاشکاو تروئاشکراتر لە فیدرالیستەکانی کۆمەڵگە موزائیکیەکان تیئەریزەدکات. کۆنفیدرالیزمە دیموکراسیەکەی ئەجەلان لە هاستیدا جەڕ بچونکی ڕەگەزیە- شوناسیە کە سیاسەت وبزوتنەوەکان وئاوگڕە سیاسیەکان لەگەشت بەرگری وپاریزگاری لە شوناسی جیاوازو دروستکراو بە تاکەکانی گۆمەڵگەئەبینێتەوە وە ئایدیالیزمی دەکات. کۆنفیدالیزمی ئەجەلان هەروەک فیدالیزمی قەومی هەواردودوبارەکی میللی لەنەوان تاکەکانی کۆمەڵگەدا ئەکاتە ئەمری

سەقامگیری وپیکهاتەی ئۆگانەت لۆگۆی ئەم جیاوازیەکە بۆپچوانەی فیدرالیزمی نەریتی دەستوازەی وڵات دووەت میللەت هەموو دەنتە لاوو مەدلەکی خیالی نەتەوەیی وئیتنیکی سەرو وڵات ودووەت-میللەت لەئاسەی خیدا دادەنێ.

ئەجەلان ئووجگەیە دچەتە پشتوو کە دەستوازەی هاوڵاتی وەک کارکی نەرێنی پیوەست بە مەدرنیتەی سەرمایەداری دەزانەت و بەئاشکرا هەددکاتوو.لە تیروانینی ئەجەلاندا خەڵکی کەمۆگرافی نەهاوڵاتی وڵاتەک بەکو تاکەکی بە پێناسەو کەلتور وە نەتەوەو ئاینی جیاوازن کە ئەبەت لە هاوئاهەنگیدابن لۆگۆی یەکتر لە کەمۆگرافیەکی شارەوانی ئازاد(کەمەناەدا)بژین.لە ڕوانگەی ئووەو کەمۆگرافی ئازاد کەمۆگرافیەکە کە ئەو شناسانە بەفەرمی دەناسەت؛هەز وئاین لۆگۆی پەکووە ئەبڕێن وهاوکار دەبن وە کەنفیدرالیزم لەڕووەسەرچاوە دەگرەت.لەم دیدگایووە مەبەست لە فیدراڵ وکەنفیراڵ،فیدرالیزمی پارەزگا یان ناوچەیی نیە بەکو کەمکە لە ناوەندی خەبەووەبەری"گەلان"وەیان گروپی قەومی-ئاینی جیاوازە.وەکو نموونە کنفیدراڵی کوردستان لە هاوئاهەنگی نیوان ئیزدیەکان وکوردەکان وسیانیەکان وسونیەکان وشیعەکان وهیتر پەکدەت.ئەم فیدراڵانە لەچوارپارچەی کوردستان پەکدەن وە پەکووە دەبسرێنووە وە کەمۆگرافی دیموکراتیزە دەکەن بە ئووەی لە هیچ بەشکدا جارەک دووەت دامەزرێنن وەیان بچنەناو دووەتی ناوەندیەوە.

کەنفیدرالیزمی ئەجەلان کەمۆگرافی بەبە دووەت وبە وڵات وبە میللەتە؛بەکورتی نەفیکردنووەی دووەت ومیللەت-دووەت نەک لەسەر جیهانی نیشیتیمانی و بەهای جیهانداگری ئینسانی بەکو بەپچەوانەوە،لە گۆشەی تەئکیدکردن لەسەر پێناسی ئیتنیکی و ناوچەیی تاکەکان!
ئەبەتە کەمۆگرافیەکی لەو شوەیە تەنها لەسەر کاغەزدا دەتوانەت بونی هەبەت بەڵام دواتر ئەبێنین کە ئەم خیاڵە پاوێ لە پەداویستی وهەلومەرجەکی سیاسی دیاری کراو و واقعیەوە سەرچاوەی گرتوە.

تایبەت مەندی کەنفیدرالیزمی ئەجەلان

کەنفیدرالیزمی دیموکراتی ئەجەلان ئەلگەی سیستەمەکی کەمەایەتیە کە گەی خواردوە بە"مەژوی پە شانازی گەلی کورد"وە.
ئەجەلان ئیدیعای ئووە دەکات کە سەرهەدان ولانکەی شارستانیەتی دونیا سەمەریکان و قەومەکانی ماد-ن،کە گوایە باوباپیرانی

کوردبون، ئەت کوردکان هەر لەسەرتای مێژووئارەزوی ژیانی کەنفیدارییان کردوە وە گوایە ئەوەی کە هیچ کاتێک دەوڵەتیان نەبوە هەکارەکەی ئەوە بوە کە خەڵک خەیان ویستویانە بەیوەبردنی کاروبار بەدەستی خەیانەوە بێت وە کەمانی بژین. پێشینەیەکی مێژووی دروست ئەبێت لەسەر ئەوبنەمایەیە کە لەهەزار ساڵ پێش زایینەوە هەتا ئەمڕۆ، سەربەخۆ لەوەی کە سەردەمی کۆیلایەتی وەیان سەدەکانی ناوەڕاست وەیان کەمەگەفیئودالیەکان وەیان کاپیتالیستی و هیتر، کوردەکان بەردەوام دژی میللەت دەوڵەت ودژی مەدەرنیتەی کاپیتالیستی بون، وەئەنجام وەردەگرێت کە ئەمڕۆ نەک تەنها وەڵامی کێشەی کورد بەکو وەڵامی هەموو کێشەکانی هەموو خەڵکی دونیا گرتنەبەری هەمان شێوەی مێژویی کوردە. جەرج ئەریە لە ڕەمانی مەزرای ئاژەڵاندا ستەیەکی بەناوبانگی هەیە کە دەڵێت "هەموولەگەڵ یەک یەکسانن بەڵام هەندەک زیاتر یەکسانن" لیرادا موزائیکەکان هەموو یەکسانن بەڵام موزائیکی کوردەکان زەرتر یەکسانە.

سەرنج ڕاکێشی ئەم تیئەریە بۆ هەزو حیزبە کوردیەکان، نەک خواستەجیهانیەکان وەیا دژایەتی لەگەڵ میللەت-وەڵات، بەکو بۆپێچەوانەوە تایبەتمەندیە قوڵە ناسیۆنالیستیەکەیتی. ناسیۆنالیزم کورد بۆ یەکەمین جار لەمیژودا تیئەریسینی خۆی دەزیەوە. یەکەمین جار هزر داهێنەریکی هەیەکەنەک تەنها بۆ ڕزگاری خەڵکی کورد بەکو بۆ ڕزگاری مرۆڤایەتی چارەسەردانەت. وە لەهەموی گرنگتر لەم تیئەریە داهێناوەدا وەک دەرئەکەوەت جیهانیەدا، پەگەیەکی چارەنوس سازی بۆ گەلی پێشانازی کورد دراوە.
بەرژوازی کوردلەاستیدا نەک بەهەی وەک دەرئەکەوەت گشتی وجیهانیەدا بەچونەکانی ئەجەلان، بەکو دەلیلی کوردبون خۆی خاوەنی ئەم بەچونانە، وەنەک بەهەی خواستی ڕزگاری مرۆڤایەتی ئاپۆیزم، بەکو بۆ دەلیلی پێوەندیداربونی ئەم خواستە لەگەڵ پیشینەی پۆ شانازی گەلی کورد، بەداکردن پێشوازی لە ئاپۆیزم دەکەن.
لەئێستادا "مەدەرنیتەی دیمکراتی" ئەجەلان، بانترخوازی ڕەگەزی ناسیۆنالیزمی کورد شاراوەیە. هەروەک چۆن کە بنەمای مافی مرۆڤەکەی کەرش شتێک نیە جگەلە گۆڕخوازی فارسی.

مەدەرنیتە دیموکراتیکەکەی ئەجەلان، بەپێچەوانەی ناوەکەی، لەزەر لایەنی جیاوازەوە دژی سیموکراتی ودژی مەدەرنیزمە. لیرەدا ماوە نیە هەمولایەنەکانی شرۆڤەبکەین. تەنها تەنها قسەلەسەر دوو کێشەدەکەم کێشەی ژن وکێشەی ئایین کە بەتایبەت لە بارودۆخی ئێران و وەتانیئیسلام لەدراوی ناوچەکە گرنی تایبەتیان هەیە.

جێگای ئاین وناریتە ئاینیەکان لە تەوانینی ئەجلاندا

ئەجلان لە کتێبی مەدنیەت- مانیفێستی شارستانیەتی دیموکراسی لەپێیوەند بە جیگەی نەریتەکانەوە دەنوسێت:
"بە سودوەرگرتن لە ئاکار نە کۆمەڵاتی بونەوە ئیمکانی هەیەوە نەبەیوەبردنی کەبونەوە...کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بەبێ ئاکار بەمانای ئاوەیە کە ئینسانیش هەروەک داینەسرانەی کە لەگەڵ هەبونی هەمو جرگیاک بەخواردن کەچی لەناوچون،چەکەکی خەی لەناوبردت وێان ژنگەی جگەی ژیان جیهان لەناوبردت.هەردوکیان تەکەا کەتایێاندەت وە دەبەتە هەکاری ئاوەی کە ئینسان بگەێت بە جرەک لە گیاندران کە چەکیان بردەوامی نەبەت.ژینگەشی گیاندوەتە بردەم دژواری هەمان پاشکشەی گەورەی ئەخلاقیە"!

وەڵە درێژدا ئاین بەکلیلی هەرسهێنانی نەریتەکان دەزانێت:
"نابەت خەباتی نەوان زانست وکەسا تەنها بە ململانێ لەسەر ڕاستی ودروستی بزانین.پاش ئەم بڕنەوبردەیە،خەباتی گەورەی چینایەتی شاراوە،بەناونیشانی کەشمەکیشەکە لەنەوان کۆمەڵگەی لەوانلەو لە نەریتی کەن لەگەڵ کۆمەڵگەی ئاشکرای سەرمایەداریدا کە ئێوەوەت پەردەی نەریتەکان فەڕدات دورەوە.کەشە،بڕنەوبردەیەکی هووتی نیوان کلیساو زانست نیە.بەشەوێکی گشتی لەنیوان دوو سیستەمدا لە گەڵدایە.ژەمەک کە بەرهەمهێنان تێیدا یاساغ ونەفرەتلێکراوو ئاشکراکراوە،دەست بردن بۆئەوە بە تاوان هەژماردکرێت و وێژدانی کۆمەڵگە لەدرێژایی مێژوودا چاودێری لەمەکردوە وە ئەویتر پرێژی کۆمەڵگەی سەرمایەداری نوێیەکە بەبێ ناسینی هیچ جرە قەدەغەکردنەکی،تاوان ونەفرەتەک،لەماوەی کرانەوەی کۆمەڵگەبەوی چەوسانەوەو دەسەادایە
ئەم بڕگریە هەزریەلە ئاین ونەریتی کەنی ئاینی،ئاسەی کەنەپەرستی"مەدەرنیتەی دیموکراتیک"ی بەێز ئەجلان ئاشکرا دەکات.

نەریتەکی ئاینی کە ئەجلان خەمی لەدەستدانی دەخوات لەسەرتاسەری مێژوی ئیسنان،لەسەردەمی سەمەر وهەزەکانی ماد هەتا ئەمەی،ئامرازی چونەسەری نەزانی وخورافەت وپارێزگاری لەچەوسانەو وکوڵەیەتی وبە مافی جەماوەری خەڵک لە ڕێژاوا و ڕێژهەڵات بووە!ئەمەش وەسیلەیەکی گرنگی چەوسانەوەو دەسەاتی سەرمایەداری ئاین ونەریتی ئاینیە.سەروژەرکردنی ئەو ڕاستیانە لەژێر ناوی تێپەڕبون لە مەدەرنیتەی کاپیتالیستی تەنها ئاماژەی تیپەینە بە میشک وشکی سەدەکانی ناوەڕاست.

ئەم تەوانین وبەچونە یەکجار کۆنەپەرستانەیەی ئەجەلان لەوکەوتنی لەگەڵ ئاین لە سیاسەت و هەوڵستگیری حیزبە ئاپۆئیستەکانیش خەی دەرئەخات.لەبەرنامەو پلاتفۆرمی ئەم حیزبانەدا تەنانەت بەرگری و پارزگاری لەبەزهەب وئاینەکان ڕاشکاوانە ڕادەگەینرێت.

بەندەکی بەیارنامەی دیپلۆماسی کە دواتر زیاتر دەچەسپێری پاریزگاری لە ئاینی یەزیدیەوڵە بەرنامەی کۆنفیرالیسزمی دیموکراتیشدا بەرگری و ئاگاداری لە شناسەی نەتەوەیی و ئاینی بنەمایەکە،ئاینەکان لە ڕاستیدا بەشکن لە مۆزایکانی کۆمەڵگەی کۆنفیدراڵین وە وەک شناسی میللی وقەومی ئەبەت بپاریزرێن.ئەمجارە لەکەوتنە لەگەڵ ئاین ئاکامی سیاسی لەڕادەبەدەر کۆنەپەرستانەی هەیە کە ئاکامەکی دامەزراندنی کۆمیتەی دیپلۆماسیە لەگەڵ هەزە ئیسلامیەکاندا.دەرکەوتنی ناوی ئەو هەزە ئیسلامیانە لە تێنیشت حیزبە ئاپۆپیستەکاندا بەهێکەوت نیە.قسەلەسەر دیپلۆماسیەت نیە،لەسەر باشترین وە ئیستراتیجییە کەدوتر دەچمسێری.

کێشەی ژن

لەبەریەککەوتن لەگەڵ کێشەی ژنانیشدا بەهەمان شێوە بەچونی کۆنەپەرستانە ئەبینین.بەدنیایی کەسێک کە خەمی نەریتی ئاینی بخوات لەبارەی بە مافی وهەڵاواردنی ڕەگەزی دژی ژنانیش ناتوانێت بەچونەکی پێشکەوتوخوازانەتری هەبێت.
ڕەگا بدەن سەرەتاجەخت بکەموە لەوەی کە چەند ساڵ لەمەوبەر لە کانتۆنی جەزیرە بەیاننامەیەک بەناوکرایەوە کە بەشێک لە مافەکانی ژنانی بەفەرمی ناسی بوو.لە کانتۆنەکان ولە ئەحزابی فەلەکی پ ک ک کێشدا ژمارەیەکی زەر لەژنان لە ئاستی ڕابەرایەتیدا ولەستێکانی تەردا بەشدارن.ئەوانە لەبەراورد لەگەڵ حیزبە ئیسلامی و ناسیۆنالیستیە کوردەکاندا هەنگاوەکی ئەرێنیە،بەڵامئەم جۆرە پێشڕەویانە تایبەتمەندی تەوانینی ئاپۆئیستی ئەم بزوتنەوەیە نیە.بینین ودەرک وتێگەشتن و بەچونی ئەجەلان لە دەورو جێگای ژنان لەکۆمەڵگەدا جیاوازیەکی ئەوتۆی نیە لەگەڵ تەوانینە ئاینی-شۆڤینیستەکاندا.
لە تیەوانینەکانی ئەجەلاندا کەلە کطبەکدا بەناوی مانیفێستی ئازادی ژن شرۆڤەی کردوە پێگەی ژن وەک دایک،ێیزی لەدەگیرێت.ئەو ئەڤێت سروشتی ئینسانی لەبنەڕەتدا ژنانیە چونکە ێیشکەی لە داهێنەری ژندایە وەک دایک.

"سروشتی ئینسان سروشتی ژنانەبوو وە بەهەی لادانی لەم سروشتە ئیتر

ژن بە ئیرادەی خەیی وشوناسی خەیی بونی نیە...لەگەڵ گەڕانەوە بۆ گوهەری ژن ئەتوانێت یامتیدەر بێت بۆ پکهێنانی سەرلەنوێی ئینسانیەت.".
گوهەری ژنیش وەک دایک بونی ئەو دەناسرێت.لەوانگەی ئەجەلانەوە<<بەرگری وپارێزگاری ژن لەمنداڵ ئەوی لەزوربەی گیاندارەکان جیاوازتر دروستکردوەژن لەگەڵ فراوان بونەوەی مەینەتی وهەستی دایکایەتیەک کە هەیبوو توانی گیانی بکەمڵی وهاوکاری بنیات بنێت". ئەمجارشەوەی ئەزلەنان لەژن وەکو دایک،کە جیاوازیەکی زۆری نیەلەگەڵ ئەو ئیزلەنانەی ئایندا کە بەهەشت لەژێر پێی دایکانەدایدا نیە،لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کوردا گرێخواردوە،ناوەڕۆکی کۆنەپەرستانەو دژی ئینسانیەکەی تەواو دەبێت. ئەجەلان باوەڕی وایە کە ژنانی پ ک ک ئەبێت<<بنچینەی نەتەوە پەرستی و پابەندبون بەشوێنی لەدایک بون وەک سەرچاوەی ترین بنەمای ئایدەلۆژی ڕزگاری ژنان پەسندبکەن>>
ئەو لە دەژدا ئەڵێت ئەبێت لە هەنگاوی یەکەمدا لەگەڵ نەتەوەی خەیاندا زەواج بکەن وە هەتا کاتێک لە نایەکسانیەکان ولەدزەوی و ئەو پیسیانەی کە نایەکسانی ڕەگەزیان هەناوەتەکایەوەدەستیانبەرنەداوە باشترە لە بەستنی پەیوەندی سێکسی لەگەڵ پیاوانی هاوخەباتی خەیاندا دوری هەبژێرن.
بەرهەستی لەگەڵ مەدەرنیتە لە کۆنەپارێزی ئەم ڕوانگەو بابەتە دواکەوتوانە سەبارەت بە ژنان ولە بەرامبەر ئاین، بەچونەکانی ئەجەلان وفەلسەفەی سیاسیەکەی لەگەڵ بەچونە ڕژهەڵات لیدراوەکانی وەک ئال ئەحمەد نزیک دەکاتەوە.ئاپۆئیزم لە ڕاستیدا جۆرێکە لە ئال ئەحمەدیزمی کورد.

زەمینە سیاسی-کەمەڵایەتیەکانی ئاپۆئیزم

پاش هەرەسهێنانی شۆڕەوی هەموو ئەوبزوتنەوەو حیزبانەی ئەپەڕسیۆنی ڕاست و ئەوانەی خەیان بە چەپ و مارکسیست دەزانی، بونەپارێزرانی دیموکراسی.دیموکراسی وبازاڕی ئازاد سەرکەوت بون وە هەر بزوتنەوەو حیزبێک کە هەتا دوێنێ قسەیان لە مافی گەلان ولابردنی هەڕاوردنی میللی و چارەسەری کێشەی میللی بە زمان ودەربەینی چەپ دەکرد، ئامای دیموکراسی یان بەرزکردەوە. ئەجەلانی کۆنە ستالینیستیش.نێک لە مەدەرنیتەی کاپیتالیستی، بەڵکو لە پەوپاگەندەسۆشیالیستیکانیەوە بە"مەدەرنیتەی دیموکراتیک"تێپەڕی.

ئەم تیۆرێ نوێیلە قوناغێکدا دەخرێتەوو کە تیۆری و ڕیبازانەی لە ڕابردودا بەرژوازی کورد پشتیان پێدەبەست متمانەی خەیان

لەدەستداوە. پەش ئاپۆئیزم کۆشێ میللەتان وخەبات بۆ لابردنی هەژادونی میللی بۆ چەپدا دەناسرایەوو هەزۆ ئۆپۆزسیۆنی کورد لە چوارپارچەکەش کۆ بزاڤی لایەنگری سۆفیت بون تیۆری وبۆچونەکانی خۆیان لەبارەی چارەسەری کۆشەی میللیەوە لە کۆمۆنیزمی ڕوسیەوە وەردەگرت.لە کۆنارەی حیزبە بەعسیەکان وناسیۆنالیزمی عەرەبی لەژێر ناوی سۆشیالیزم،ناسیۆنالیزمی کوردی لایەنگری سۆڤیتیش جێی باس وباوبووو وە جۆگەی بنچینەیی لەخەبات بۆ'ڕزگاری گەلە کورد"لەهەر چوار پارچەکەدا پێکهێنابوو.

لەدوای هەرەسهێنانی سۆڤیەت ئەم بارودۆخە بەتەواوەتی گۆڕا،ئەو بۆچون وتیۆریانە لەدەست چون وبەرژوازی کور پیوستی بە ڕێبازو سەرچاوەی ئیلهامی بۆچونەکی نوێ هەبوو.
لەبارەخەکی وەهادایە کە ڕابەری پ ک ک، هەزیک کە ساڵانێک بەشەوەی چەکدارانە و پێشمەرگایەتی لەپێناو گەیشتن بە مافی میللی لە شەوەی جیابونەوە وێیان خودموختاری و خەبەیوەبردندا خەباتی کردبوو،بەو ئەنجامە دەگات کە ئەم ڕێگە چارانە ناگات بەشوێنک وە بیرکەی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیک بەرز دەکاتەوە.ئەم بۆچونە لە ڕاستیدا جۆگرەوەی تیۆریە باوکەی مافی دیاریکردنی چارەنوسی میللەتانی بلەکی سۆڤیەتە.
لەگەشێنیگای بارەخی کەمەڵایەتی تایبەتی کوردستان وناوچەکە،ئاپۆئیزم سەرچاوەی لە گەشەی شارنیشینی و گەشەی قورسایی شارەکان لە ئاڵوگۆڕە سیاسی کەمەڵایەتی و گرنگی پێداکردنی بزوتنەوەی کرێکاری وتەواوی بزوتنەوە ناڕازایەتیەکان لە شارەکاندا.

شەوەی باوی هەڵسوڕان وناڕازایەتی ناسیۆنالیزمی کورد بەردەوام پشت بەستوبوە بە دیهاتەکان وکەمەگەی دیهاتی.پیشمەرگە پارتیزانی شاخەکانە وە لەبنەڕەتدا لە دیهاتەکان،لە"خەکی ئاوایی"،هەز وەردەگرت.گەشەی شارنیشینی لە وەاتەکانی چوارپارچەی کوردستان لە ئاستەکی بناغەییدا ئەم بارودۆخە تەک ئەدات وە کەسەکی وەک ئەجەلان بەو ئەنجامەدەگات کە ستراتیجی چەکداری بنیاتنراوە بە پیشمەرگایەتی داهاتویەکی نابێت.
بەڵام پەچانەوەو نیشاندانی ئەم ئەنجامگیریە لە چوارچێوەی ڕیبازو بۆچونەکی جیهانداگرو واوتر لە کەشەی کورد سەرچاوەی لەو هەلومەرجە سیاسیە جیهانیەی دەیەیی کۆتایی سەدەی ڕابردو وەرگرتوە.

پاش هەرەسهێنانی سۆڤیەت دوو سیاست و ئاسەو ڕوانگەی هزری-سیاسی-کەمەڵایەتی زۆری جیهانیە واتە مەدەلی پشکەوتنی سەرمایەداری

بازاڕی ئازاد لەگەڵ ئایدیای لیبریالیزم و لەیلایەکی تردا ڕەنگدانەوەی گۆشەی ناسەرمایەداری یان سەرمایەداری دەوڵەتی کەلەڕەنگی ناوی سۆشیالیزمدا لە هەندێ بەشی جیهاندا نوێنەرایەتی دەکرا، هەردوکیان شکستەیان خواردو بەبنبەست گەیشتن. سەرئەنجام هەرسێکیان بەشێوەیەکی دیموکراسی لیبرالیش کەلەسەردەمانی شۆڕشی ساردا وەک بەدیلی کەمپی سۆشیالیزمی پەیدا کردبوو بایەتتی خۆی لەدەستدا. لەگەڵ هەرسێکیان بەشێوەیەکی جیاواز بەکۆتا ئاواتی مانای نەما.

ئەم بارودۆخەی کەمپی بەرژوازی-چی سەرمایەداری مەدێلی بازاڕی ئازاد و چ سەرمایەداری دەوڵەتی-لەگەڵ جەرەک لە بنبەستی ڕیبازی سیاسی هاوبەشکردەوە. لەو بەشایی فکریەی کە بەهۆی شکستی بەکۆی سۆشیالیزمی دروست بوو هاوکێشەی تریەن وبە مایەترین بەچون وەفلسەفەداڕشتنی سیاسی بازاڕیان کرایەوە و "کۆتایی مێژوو" و "شۆڕشی شارستانیەتکان" و 'ئەبەدی وئەزەلی بوونی سەرمایەداری" بوبوە باسی باو لەڕشتنی ئاوا لەیلایەک پەستەدەرنیزم و فرەکلتوری دیموکراسی موزایکی ولەیلایەکی تریشەوە هاسیزمی ئاشکرا سەری دەرهێناوزەرک لە حیزب و هێزە سیاسیەکان هەتا ئەوانەی کە پەشتر خۆیان بە چەپ وکۆمۆنیست ئەزانی هەویاندا لەقوماشی ئەم بەچون و ڕیبازانەی پاش شۆڕشی سارد کاوەک بە خۆیان بدورن. ئاپۆئیزم نمونەو مەدێلە کوردیەکەی ئەم جەرە هەوە وتەقەلا فکریەیە. بەتابەت ئەو گروپەلە هێزەکانی هێزەکانی ناسیونالیزمی کورد کە تیئۆریەکانیان پەشتر لە بلەکی سۆفیەت وبەتایبەتیش بەچونەکانی ستالینەوە سەبارەت بەچارەسەری کێشەی نەتەوایەتی وەردەگرت لە ئاپۆئیزمدا نەک تەنها ڕیگەچارەیەکی دەرکەوتو بە چارەسەری کێشەی میللی، بەڵکو هێگای نەجاتی مرۆڤایەتیان دەزیوەتەوە!

وەک دیارە تەکنە بونی ئەم دوو کەنە ستالینیە، بوکچین کە خۆی زادەی ئەزمۆی ڕیبازە فکری سیاسیەکانی بورژوازیە لەگەڵ ئەجەلاندا کە گەشتە کۆتای هێڵی پەشمەرگایەتی بە چارەسەری کێشەی میللی، کێش بوە بە ڕیگایەک بە ڕزگاری نەک تەنها کوردەکان، بەڵکو هەموو دونیا لە "مەدەرنیتەی کاپیتالیستی". بەڵام لە هاستیدا ئەمە ناسیونالیزمی کوردە کە ڕیگایەکی تازەی بە ژیانەوەی غرورو شانازی میللی خۆی دەزیوەتەوە.

پگەو ئاکامە سیاسی ئاپۆئیزم لە چوار پارچەکە

لە ئاستەکی بنەڕەتی وتیئۆریدا دەوڵەتمان ناوەت دەرگای دەی

ناسیۆنالیزمەکەکە هیچکات دەوڵەتی نەبوو وئاسایەکیشی بە پێکهێنانی نیە. تیۆریسێنی ئەم بۆچونانە ناتوانێت بە نمونە ئیسپانیەک بێت کە بە جیابونەوەی باسک وکیان ئەمڕۆ کێشەنیا خەبات دەکات. وکیان بە نمونە نسیۆنالیستێکی تورک لە ئازەربایجانی ئێران کە ئیلهامی لە وڵاتی ئازەربایجان کەلە سنوری باکوریەتی وەردەگرێت. ناسیۆنالیزمی کوردئو پێگەیشتی نیەو هیچکاتێکیش نایبوو. هیچکاتێک لە دەسەڵاتدا نەبوو. بەجۆرێک هاوشێوەی بانی ئیسرائیلە پیش ئەوەی کە دەوڵەتی ئیسرائیل پێکبهێنن. ئیسرائیل ڕەوایەتی خەی لە تەورات وسەر زەوی وادە (سرزمین میعاد)وەردەگرن وە ناسیۆنالیزمی کورد لە ڕابردو داستانی مێژویی گەلی کە گوایە کۆنفیدرالیسمی بە وڵات و میللەت لە مێژوی پێشازیاندا هەڵکەندراوە.
سەرچاوەی ئەم بۆچونەش تەنها دەتوانێت تورکیا بێت. ئەم بۆچونە تەنها دەتوانێت لە دەی ناسیۆنالیزمی کورد لە تورکیا کۆناسیۆنالیزمێکی بەهێزی شەڕکەری کوردو بەهێزترلە سێ پارچەکەی ترئایەوەت سەرهەڵبدات. لەلایەک دەوڵەتی تورکیا ئێندامی ناتۆو یەکێک لەپایەدارترین و لەوی سوپاشۆە بەهێزترین دەوڵەتی ناوچەکەیە وەلەلایەکی ترەوە کوردەکان لەتورکیا کۆتونەتە ژێر توندترین فشاری سیاسی وئابوری وتەنانەت کلتوریش. لەناو ئەم بارودۆخدا هێزە ئۆپۆزسیۆنە کوردەکان وخەڵکی ئۆناوچانەی کەدانیشتوانەکەی کوردن لە تورکیا بەردەوام لەگەڵ توندترین سەرکوت وهەرشی سوپا لەلایەن دەوڵەتی ناوندیەوە ڕوبەڕوبونەتەوە.

تەزی ژێرپەنانی دەوڵەت-میللەت ودور خستنەوەی دەوڵەتی ناوندی"لە ڕەوەندی دیموکراتی کردنی کەمەگەل"لەم ڕاستیانەوە سەرچاوە دەگرێت. فیدرالیزمی دیموکراتی بەرلەهەر شتێک نوێنەری نائومێدی بورژوازی کوردی تورکیایە لە بەشداربون لە دەسەڵاتی سیاسیە تەنانەت لە حکومەتێکی خودموختاری شدا.
لەسوریا ئەم بۆچونە ماناوبەکارهێنەری سیاسی پەیدائەکات چونکە دەوڵەتی ئەسەد لە ڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ تەنگژەیەکی سەرتاسەریدا کە ڕیشەکەی لە ڕابەینی خەڵکدابوو کە بەشوەن شەڕشکانی بەهاری عەرەبیەوە بوو، ناچار بوو کە دەنیای بداتە هێزە ئۆپۆزسیۆنە کوردەکان وە دەستیان ئاوەڵابکات بە پێادەکردنی ئەو جۆرە فیدرالیزمەی ئەجەلان لەناوچە کوردنیشینەکاندا.
ئەگەرلەتورکیادا ئاسایەک بە دامەزراندنی دەوڵەتێکی خودموختاری بونی نیە ئەوە لەسوریا بەشوەی دوفاکتە دەوڵەتێک لێئارادا نیە.

بەشی سوریای پ ک ک واتە حیزبی یەکێتی دیموکراتی(پ ی د)لە پەیمان وبەیرنامەیەکدا لەگەڵ ژمارەی ئەندامانی کانتۆنەکانی پێکهێنا. بەشار ئەسەد، پاش داپڵۆسێنی خۆپیشاندانەکی دیمەشق و شارەکانی تر، بەئامانجی ئاوەژوکردنەوەی هێزە ئۆپۆزسیۆنە کوردەکان پوچەڵبکاتەوە وە بتوانێت سیاسەتی سەرکوتگەرانەی بەرامبەر پشتەوازی بوو بە خۆبەڕێوەبەری ناوچەکورد نیشینەکان قوبوڵ کرد. بەم دانپێدانە لە سوریا تیۆری ژێرپێخانی دەوڵەت یان نادیدەگرتنی دەوڵەتی ناوخۆیی، ئەبەت هەتا کاتێک کە باڵانسی هێزی ئەستا جێگردەبێت، جەبەجێ دەکرێت.
حیزبە ئۆجەلانیەکان ئەزمونی سوریا وەک نمونەی دروستی تیۆریەکانی خۆیان دەزانن. لەوانەتدا دەتوانیت چاوپێشی لە دەوڵەتی ناوەندی بکەیت وە لەناوچە کوردنیشینەکاندا کانتۆنەکانی خۆت پێکبهێنیت وە لەگەڵ داعشدا شەڕ بکەیت وهیتر.

بەڵام ئەم گەنکاریە هیچ پێندی نیە بەپێناوبردن بەدیموکراسی ناسیۆنالیزمی کورد وتیۆری دورخستنەوەی دەوڵەت میللەت و چاپشین لە دەسەڵاتی سیاسی و ژێرپێخانی وەزیات وهیتر لەلایەن ئۆجەلانەوە. جگەی واقیعی ئەم گەڕانی باڵانس و هاوسەنگی هێزی سیاسیە ناپایدارە کە پاش هەرشی ئەمریکا وهاوپەیمانەکانی بە ناوچەکەو بەشونیدا ئاپۆیینی خۆکی سوریا وپەرەسەندنی شەڕی ناوخۆ لەو وڵاتەدا دروست بوو. سەبارەت بەسوریا ئەبەت سەرنجمان لای ئەو خاڵەش بێت کە ناوچەکوردنیشینەکان لەم وڵاتەبریتیەلە سێ ناوچەی جیاواز وەلەبەر ئەوە لەوی جوغرافیاییەو خودموختاری جا چی بگات بە جیابونەوەو دامەزراندنی میللەت ووڵاتی کورد ئیمکانی نیە. لەبارودۆخی وادا ئیۆری بنیاتنراو لەسەر دەکردنەوەی میللەت-وڵات و دامەزراندنی سێ کانتۆن وە یا فیدراڵ ویکگرتنیان لەأەر ناوی کەنفیدرالیزمدا مانای ئەبەت. دامەزراندنی کانتۆنکان بەرلەوەی سەرچاوەی لە تیۆریکان وبەچونکانی ئۆجەلانەوە بێت بەرهەمی هەلومەرجیکە کە لەلایکەوە ئیمکانی جوغرافیایی دامەزراندنی دەوڵەتی کورد لە سوریادا بونی نیە.

بەڵام لە عەراق بوچونکانی ئۆجەلان بە بەورژوازی کورد ناتوانێت پەسەندەتی وبەکار هێنەری هەبێت. ناسیۆنالیزمی کورد لە ساڵی ۱۹۹۱وە حکومەتی هەرێمیی خۆیان هەیە بەتائکید تەزی"دەوڵەتمان ناوێت"ناتوانێت لەگەڵ مەزاجی ئەودا سازگار بێت.
بە ناسیۆنالیزمی کوردیش لە ئێران ئەم تەزە پوچە. بارودۆخی سیاسی لە ئێران-کەدواترتەروتەسەل تر باسی لێدەکەم-جەماوەری خۆک بەهەر ناسنامەیەکمیللی ونەتەوەیی کەبیان دەرکردون، لەبەرامبەر کەماری

ئیسلامیدا داناوە وەڕ جڕە بەدەنگ دانانێک وەتا کۆمەڵنگ کردنەوەی کاری سەرنگومکردن ئەبەتە هەی پڕاوڕز خستن و لێناوچونی ئەپڕۆسیەن.

ئاکامە سیاسیەکانی ئاپڕۆئیزم

لە هەوی سیاسیەوە یەکەمین نەتیجەی تڕۆکانی ئەجەلان کە نابەت کارمان بەسەر دەوڵەتان ودەسەڵاتی سیاسیەوە هەبەت.
ئەجەلان نە ئەیەوەت کەسیک سەرنگوم بکات، نە ئەیەوەت شۆشیک لە دژی ژۆمەک یەکبخات، وە تەنانەت خوازیاری سەربەخۆی وجیابونەوە وە دامەزراندنی وڵاتێک وەیا دەوڵەت-میللەیی کوردنیە.
لە هەواڵتدا تەوەری تیۆریکی ئاپڕۆئیزم دژایەتیە لەگەڵ دەوڵەت-میللەت. بەڵام کاتێک دەگاتە سیاسەت ئاشکرا دەبەت دەوڵەتیان بەگشتی سیەوتەوەهەتا دەوڵەتی دیاریکراوی ئەستا چاوپۆشی لێبکرەت! تا "هەونەدی دیموکراسی"نە لەسەرنگوم کردنی دەوڵەتە دیکتاتۆرەکان، بەڵکو لە یەگەی دیموکراتیزەبونی کۆمەڵگە وەیکخستنی کۆمەناڵکانبەشوەندا بگەەت.

حیزبەکانی فەلەکی پ ک ک لە سوریا وتورکیا هەر بەشوەن هەمان پڕۆژەون ولەبنەڕەتدا پڕۆژەی پژاک-کودار لە ئێرانیش شتێک نیە جگە لە تەنیشت وەستانی کۆماری ئیسلامی.
نێک تەنها لە ئێران بەڵکو لە هەموو وڵاتێکدا خەبات لەسەر دەسەڵاتی سیاسی ئەقڵەی بنەڕەتی هەوبەونەوەی کرێکاران وخەڵکی بەبەش و هاوچارەنوس ولەناویشیاندا خەڵکی ژێرستەم وهەڵاواردنی میللی، لەپەناوگەیشتن بە ئازگاری و ئازادایە. لەم هەوە خسەڵاوەی "تیۆری"دەسەڵاتی سیاسی، ئاپڕۆئیزم ئەگەەت بە پارێزەری سیاسی حکومەتی ناوەندی لە ئێران، ئاپڕۆئیزم کاتێک دەچەتە ئێرانەوە هەم لەهەوی بەریەککەوتنەک کەلەگەڵ ئاین هەیەتی، هەم لەبەر بەریەککەوتنەک کەلەگەڵ دەوڵەت هەیەتی هەم بەبەدڵیلی هەوەندی دیموکراسی وەوەندی دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگە کە جڕەکە لە تیۆری گەان. بەتەواوەتی لە تەنیشت هەی دویخورداددا ئەوەستەت.
تائەوجەگەیەی پەیوەندی بە چارەسەری کێشەی میللی و ستەمیی میللیشەوە هەیە حیزبئاپۆئیستەکان بەچونکی کۆنەپەرستانیان هەیە. هەر بەوشەویەی کە ئاماژەم پێدا لە هەوی بەچونەوە گۆشیەکی هەوەستی حیزبئاپۆئیستەکان ئەویە کە وشەی هاوەاتی پەیوەندیدار بەمەدەرنیتەی کاپیتالیستی دەزانن وە هەدیدکەنەو. وەهەر ئەم بنەمایە بەسە بۆ ئەوەی تا ئەم حیزبانە یەگا چارەی دروست وپیشکەوتویان نەبەت بۆ لابردنی ستەمی میللی

وکیشەی میللی.چەمک وبابەتی هاوڕاتی و هاوڕاتی بون وگەڕانەوە بۆ تاکی کۆمەڵگە وەک هاوڕاتیان هەنگاوێکی گەورەیە لە تێپەڕین لە کۆمەڵگە داخراوەکانی سەدەکانی ناوەڕاستەوە بۆ کۆمەڵگەی مەدەنی.
ئاپۆئیزم مەدەنیەت و بیرکەی هاوڕاتی لە کۆمەڵگەی مەدەنیدا هەدئکەنەوە و لە جێگەیدا بۆهاقومی وئاینیەکان وەک بنچینە دادەنێت.ئەم بۆچونە نەک تەنها توانی لابردنی هەڵاواردن وستەمی میللی نیە،بەڵکو بۆ پستبەستن بە شوناسی نەتەوە-میللی تاکەکان هەڵاواردنی میللی جێگیر دەکات وە دیگەڕێت بۆکاریکی دروستکراوی جەکوتوو.

ناسیۆنالیزمی کورد وئاپۆئیزم لە ئێران

لە ئێران ناسیۆنالیزمی کورد لەڕوی سیاسیەوە ئەبێتە دوو بەش.بەشێکیان لاینگری حیزبی بارزانین وبەشەکەی تریان مەدلی عێراقەوەن،بریتین لە حیزبی دیموکراتی کوردستان وکۆمەڵەی زەحمەتکێشانی عەبدوڵا موهتەدی و هەندێک گورپی کوردی تر.هەمان ئاو هەڵزانی کەلە کۆنفرانسی دیموکراسی خوازان لەکۆن بەشداربون. لقێکی تر لقی یەکێتی نیشتیمانیە کە پژاک وکادار لە ئێران وحیزبی دیموکراتیک وحیزبی دیموکراتی گەلان لەخۆدەگرێت.
دەستەی یەکەم ناسیۆنالیزمی نوێنەرایەتی ناسیۆنالیزمی کلاسیک دەکات وە دەستەی دوەەم ناسیۆنالیزمی ئەجەلانی.ئەم دودەستەیە لەڕوی دیدگا و تەوانینەوە هاو بنەمان بەڵام لقی تاڕبانی لە بلەکی ڕوسیە-سوریە-ئێران.یەکێتی نیشتیمانی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی پەیوەندیەکی باشیان هەیە وە فەلەکی پ ک ک کەش هەرچەند لەناوچەکەدا لەبلەکی ئەمریکا دەوەستن،دژی کۆماری ئیسلامی نین وە دژایەتی تیئۆریان لەگەڵ وشەی دەوڵەت ێیگەیان پێ ئێدات کە هەڵی سیاسی هاوشێوەی دوی خورداد لە ئێرانیان هەبێت.هەر بۆ دەلیلە پژاک نێتوانیوە لە ئێراندا کاریگەریەکی وایان هەبێت وە لەبەراورد بە هێزە نەریتیە ناسیۆنالیستیەکانی کورد پگەیەکی پەراوێز تری هەیە.
پژاک لە ساڵی ۱۳۹۳دا کودارێکەدەنێت.ناوی تەواوی کادار"کۆمەڵگەی دیموکراتی ژنەڵەتی کوردستان"نە.لە بەیاننامەیەکدا کە دامەزراندنی کودارێان ڕاگەیاندوە ڕاشکاوانە دەوترێت کە ئەمە حیزبێک وە یان تەنانەت بەرەیەکیش نیە.بەڵکو سیستەمێکی کۆمەڵایەتیە.کادار ڕایەگەیەنێت"لی کورد بە لەبەر چاوگرتنی ئەزمونی ساڵان بزوتنەوەی شوناس خوازوئازادیخواز" چاوپێشی لە پێکهێنانی دەوڵەت-میللەت کردوە وە ئێستەرناتیڤی خۆی بە کۆمەڵگەی کۆمەڵایەتی و سیاسی پیشانداوە.

ئەبەتە ئەم ئالتەرناتیڤە هەمان کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیکی وەهایە کە کودار ئاوی وەک ڕۆگە چارەی کێشەی کورد لە ئێران دەزانێت و بە گەلانی ئێرانیشی بە گونجاو دەزانێت". ئەمەش کودار بەرهەمی چالاکیەکانی پژاکەبەیە لە ڕاستیدا شکستی پڕۆژەیەکی سیاسی وتەپەین بە پڕۆژەیەکی بەتاوانی خیانەتی نامەزوخورافاتی کەمەلایەتیە.کودار ئایدیۆلۆژیەر دەستاتی کەماری ئیسلامیدا ڕژێمکی دیموکراتیک دروست بکات!
ئاسەی هەردوو ماڵنەریتی وئاپۆئیستیکەی هەڵە ناسیۆنالیستکانی کورد لەمەدا دەگەن بە پەستمەدەرنیزم و دیموکراتیکی-قەومی.
ئامانج وخواستی ناسیۆنالیزمی نەریتی کورد کەڵە کۆنفرانسی کەنەن لەڕۆگەی حیزبی دیموکراتی کوردستان وهەندێک ڕیکخراوی تری کورد لەناویاندا ڕیکخراوی عەبدوڵای موهتەدی نوێنەرایەتی دەکوا-وە چەند دەستەیەکی ئیدیعای نوێنەرایەتی گەلی بەلوچ و تورکمان و تورک وعەرەب وکەهگیلویەوبویر ئەحمەد کەڵە کۆنفرانسەکەدا ئامادەبون-ئەوەبوو کە شوناسی نەتەوەیی وئیتنیکیکانیان بەفەرمی بناسرێت و هەرکەس لە بەشەک لە ئێراندا دەستاتی فیدراڵی بە خۆی پێکبهێنێت.ئامانجی ئەم نوێنەرە خۆسپێنانە"گەلانی ئێران"پیکهێنانی فیدرالیزمی کلاسیکە.ئەوانە بە پێچوانەی ناسیۆنالیزمی ئاپۆئیستیەوە وڵات و میللەتی ئێران ناخۆنە ژێر پرسیارەوە-وهەربۆوهەیەوە هەڵە ناسیۆنالیستە فارس و شاخوازکانیش لەو کۆنفرانسەدا ئامادەییان هەبوو-بەڵام لەڕوی پێداگری لەسەر شوناسی ئەتنیکی و گەینی دیموکراسی بە هاوسەنگی نێوان موزائیکە قەومی-دینی لەگەڵ هەڵەی ئوجەلانیش یەک ڕۆگیان هەیە.(بە زانیاری زیاتر لەوبارەیەوە دەتوانن بگەڕێنەوە بە وتاری ئەتەرنایڤە پێست مەدەرنیستەکان)
جیاوازی ئێوان لەگەڵ کۆنفیردالیزمی دیموکراتیکی جێگە نیازی پژاک وکەدار ئەوەیە کە لە چوارچێوەی نیزامی فیدراڵیدا بەشوین ئامانجکانی خیانەدا دەگەڕێن ونەک لە چوارچێوەی خیانەی بە دەوڵەت-میللەت لەناوچەکە.بەڵام تەنانەت ئەو فیدرالیزمەش دیسان چەوەروناوەڕکی قەومی و ڕۆگەزی هەیە.

دیموکراسی لە ئێران هەمیشە لەگەڵ ئازادی ئەحزاب وچاپەمەنی ومافەمەدەنی وکەمەلایەتیکان وئازادی سیاسی لەکچونەراون.لە سەشی مەشروتە بەوشەویە بووە لەسەردەمی بزوتنەوەی میللی کردنی پیشەسازی نەوت ولە شەشی ٥٧دا خەڵک خوازیاری هەر ئەوئازادیانە بوون.هەر کاتێک هەرکەس قسەی لە دیموکراسی دەکرد لەبەرامبەر دیکتاتۆریەتی دەسەڵاتداردا بوە وە بە گەیشتن بە ئازادیە سیاسی

ومەدەنی کۆمەڵایەتی.هێزەکانی سەر گۆڕانی ژێر ستەمیش هەمیشە لە دژی هێزاواردن و ستەمی میللی و لە دژی دواکەوتی ناوەندی کە مانەت نادات زمان و کلتووری خەڵکان هەبێت وە پیشەسازیکەیانی لە دواکەوتویدا هەشتوەتەوە هێزارترن لەتەواوی ناوچەکانی ئێران وە هیتر خەباتیان دەکرد.داواکاریان خودموختاری وەیا خەباتوبڕی و لابردنی هێزاواردن و ستەمی میللی بوو.
ئەمە باسی ناسیونالیستەکانی کورد لە هەردوو باشکەی تر مافی هاوڵاتی بونی یەکسان لەگەڵ ئەوانی ترنیە.مەبەستیان لە ئازادی و دیموکراسیش مافی جیهانی یەکسان نیە بە هەموو هاوڵاتیان .

ئەجەلان ڕاشکاوانە وشەی هاوڵاتی نەدئەکاتەوە و ناسیونالیزم فیدرالیش هاوڵاتی نەک وەک ئەندامی کۆمەڵگە بەکو وەک ئەندامی هێز وئاینەکی دیاری کراو پێناسە دەکات وە خوازیاری پەکخەوە ژیانی ئەم هێزو ئاینانەیە لە کۆنفیدرالیزمیکی نەتەوەی ئەبەت.لێرە هەم لەگەڵ دیموکراسی موزائیکی ڕوبەڕوین.هەموو لە کۆمەڵگەدان بەڵام نەک وەک ئینسانە هاوڕێ وەیشەو و هاو ئازار کە خەشی وناخەشی،چەوسانەوەو دیکتاتۆری و ڕزگاری وئازادی بە هەموو ئەوانە یەکسانن.
ئەمجارە دیموکراسیە ئەحزاب و دەوڵەتکانیش نەک لەسەر بنەمای سیاسەتکان و بابەت و ئامانجی چینایەتیان بەکو لەسەر بنەمای شوناسی نەتەوەی و ئاینی و ڕەگەزیان ناساندن و ڕونکردنەوە دەکات.
ئەجەلان ئەم جارە دیموکراسیە موزائیکیە هەتا ڕەتکردنەوەی میللەت-دەوڵەت-وڵات پارەپەداوە وفیدرالیستەکان ئەوپان لە چوارچەوەی وڵاتکدا پێناسە دەکەن.جیاوازیەکە ڕەک لەرەدایە.

پلاتفۆرمی سیاسی پژاک کودار

پژاک وکودار کە کۆمەڵەپەیوەندی "دیپلۆماسی"یان لەگەڵ دەبەستەت پلاتفۆرمکیان بەاوکردوەتەوە کە بەتەواوەتی تایبەتمەندی دووی خوردای ئەم بزوتنەوەیە ئاشکرادەکات.
چەند بەشکی لەو پلاتفۆرمە ئاستەوخە لەرەدا باوەدکەموە.جونکە زۆر ڕاشکاو ئاشرایەو پەوست بەهیچ شرۆڤەو لەکدانەوەیەک ناکات.

"وڵاتی ئێران لەگەڵ بارودۆخی ئێستای خەی پاش لە تەپەینی چل ساڵ کۆوتەتە قوناغی تەپەین.ئەزمەی وەرانکەر ئابوری,سیاسی وکۆمەڵایەتی سەرچاوەگرتو لە سیاسەتە هەکانی ڕژمی کۆماری ئیسلامی ئێران و بوتە هەکاری ڕاوشانک کە ئاکامکەی داماینگیری میللەتکانی ئەو وڵاتە وکوردستان".
لەوانیە چارسەری کۆتایی وگۆڕانکاری دیموکراسی بەبە دەوڵەت

وهیزی دژ بەکیش لە توانابێت.؛ ئەگەر ژمارەی ئێستا بەگژداندنەوەی مافی ئازادیخواز و قوربانیانی داخوازی سروشتی گەلان نەبوو، ئەوە گەلان خۆیان ئامادە بە دیموکراتیزەکردنی وڵاتەکەیان پشتگوێ بکەن. پاشان سیناریۆی کاولکاری باڵکان وبزوتنەوەکان مافی خۆپاندنیان نیە، ئەمە بە ئاگا هێنانەوەیەکی ئاکاری سیاسەتی دیموکراسی. خاڵی داوا یان سوالی دیموکراسی لەدەوڵەت ناکەن. بەڵکو بەهەوڵو خەباتی خۆیان بینای دەکەن".

"کۆمیسیۆنی خاڵکی بۆ دەزینەوەی داستیەکان: ئەگەر بیارێ کێشەناوخۆیەکانی وڵات لە ڕێگەی ئاشتیانە چارەسەر بکرێت، کۆمەڵگەی ئامادەیە ژیمی ناوخۆ ولایەنە نوێنەرەوەیەکان ناچار بکات بۆ قوبوڵکردنی کۆمیسیۆنی خاڵکی بۆدەزینەوەی داستیەکان. کەوایە پێکهێنان وئاراستەکردنی کۆمیسیۆنەکانی چارەسەری تەنگژە سیاسی، ئابوری، دیپلۆماسی ولەشکری نەوان کۆمەڵگەی وژەم، کاری بنەڕەتی کۆمەڵگەی خۆیەتی".
پەموایەئەم ڕەژیە لە ڕونکردنەوەی ئەوەی کە ئەمە لەگەڵ چ جۆرە حیزبێکدا بڕەوین بەس. هۆشداری ئاکاری ئەداتە کۆماری ئیسلامی کە بەهەڵکانی ئەم بارودۆخەی ئێستای دروستکردوە دەست بەرداری سیاسەتەکانی ببێت ئەگینا خاڵێک خۆیان دیموکراسی دادەمەزرێنن.! کۆمیسیۆنی دەرخستنی داستیەکان پێکدێت هەتا کۆشکانی کۆمەڵگەی چارەسەربکات.

بیارێ بە وەها سیاسەتێک بابەت وسیاسەتەکانی کۆمەڵگەی دیموکراتیزە بکەن! هیچ قسەیەکیان بە دیاریکردنی ئەرکی خۆیان لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندی کە هەکاری بنەڕەتی سەرکوت و دیکتاتۆری و هێگری ئەسڵی سەر ڕیگەی دیموکراسی- تەنانەت هەربەومانا نەگرساوەی جێگەی سەرنجی ئەم حیزبانەیە لە ئارادانیە. تەنانەت ئەگەر کۆماری ئیسلامی ئامۆژگاریەکانی ئەوان پەسەند نەکات وە هەروەها "بیوەت سیناریۆی تێکدرانەکانی باڵکان" بەردەوامی پەیدات نابەت قسەیەک لە سەرنگومکردنی بهەریەتە ئاراوە بەڵکو ئەبەت بە پێکهێنانی کۆمیسیۆنی دەزینەوەی داستیەکان ئەو بەڕێنی پەسەندکردنی کۆمەڵگەی دیموکراسی بکەن!

حیزبێک کە کاری خەباتی لەگەڵ دەوڵەت ناوەندی و سەرنگوم کردنی ئەوە خستوەتە لاوە هەموو قسەو بانگەشەکانی سەبارەت بە هێوەندی دیموکراسی و وەرگرتنی ماقی گەلان وهیتر تەزی دەم هێشبایە. لە پلاتفۆرم وبەرنامەی پڕاک وکەداردا یەک بەیەک وشەش سەبارەت بە دەستداماڵینی سیاسی کۆماری ئیسلامی قسەناکرێت. کەتایی هێخنیان بە

کۆماری ئیسلامی هەڕەکان وناڕازانکاری حکومەتە.
دانانی هاوەندی دیموکراسی لە خوارەوە وەاگەیاندنی دروستکردی کۆمەڵگەی دیموکراتیک لە جێی خەبات لە دژی حکومەتی دیکتاتۆر هیچ جیاوازیەکی لەگەڵ دوی خورداد و هەڵی گەلانی نیە.پژاک بەکردەوەو فۆرمی لە کۆناری حکومەتی ئیسلامی و لە خزمەتی جێگیرکردنی دەوڵەتە.
نکۆی چینایەتی وخەباتی چینایەتی
لە کۆمەڵگەی کۆنفیدراڵ دیموکراتیک کە ئاجەلان وینای دەکات چینەکان وناکۆکی چینایەتی بونی هاستەکی نیە.گوایە گەلان و میللەت وهەڵز وئاینەکان چینیان نیە.گوایە بنچینەی بەربەرەکانێ کان ململانێکان لەکۆمەڵگەناکۆکی بەرژەوەندی چینایەتی"نەهامەتی گشتی و موچە فیرعەونیەکان"، نیەبەڵکو ئەویە کە مەدنیەت وهاوڵاتیبون وشوناسی هەگەزی تاکەکان لەبەرچاونەگیراوە!
ئەو دەتوانن بەقوڵی هەڵخنە لە دەوڵەت بگرن وە وەک مارکس خوازیاری لەناوبردنی دەوڵەت بیت بەڵام ناتوانیت هەم دژی دەوڵەتیش بێت ودەوڵەت بگشتی بیت وهەم دەست داماڵین لە دەوڵەتی دیاریکراو وە حازریشت نەخستبێت بەرنامەی کارەکانت.ئەمجارە دژایەتی کردنئایدەلۆژیە لەگەڵ دەوڵەت ولەهەمان کاتدا پارێزگاری یان لەباشترین دەخدا بەلایەنی سیاسی لەپێوەند بە دەوڵەتانیکی دیاریکراودا جگەلە جەخستنی دیکتاتۆریکانی هەرئیستا مانایەکی تری نیە.

دەستداماڵینی سیاسی لەدەوڵەتە بورژوازی یەکەمین هەنگاو بە لەناوبردنی چینەکان و لەناوبردنی دەوڵەت-میللەتە.ئاپۆئیزم وەک دەرئەکەویت لە ئەنجامی قوبونەوە لەفەلسەفەی سیاسی ئەگات بە لەناوبردنی دەوڵەت-میللەت بەڵام کاتێک دەگەڕێتەوە بە سیاسەت خەی لەکۆناری دەوڵەتانەکی وەک کۆماری ئیسلامیدا دەوستێت.بەواتێت بەادیەک لایەنگری فیدراڵ و خەبەرەوبەرین وکۆمەناێن کە کاریان بەدەوڵەتی ناوەندی نیە!لایەنگری مەدرنیتەی دیموکراتکن بەڵام کیشەیان لەگەڵ یشەی چینایەتیەکانی دیکتاتۆریتدا نیە.لەدژی مەدرنیتەی کاپیتاستین بەڵام کشیان نیە هەخنەیکیان نیە لە کەنەپەرستی سەرمایداری نیە!بەواتێت تیئەری بنیاتنراو لەسەر شوناسی کورد وتورک وعەرەب و بەلوچ و سونی وشیعە وئیزیدی وسەلەفی دموکراتیە، بەڵام هوانینیان بە هاوڵاتی نادیموکراتیە!کەنەپەرستی سەرکوتگەرانیە.

ناوەرکی دورخستنەوەی وەات ومیللەت لە هوانگەی ئاپۆئیزمیشدا شتێک

نیە جگەلە نکۆیکردن لەخەباتی چینیایەتی.وەلات تەنها یەک سنوری جوگرافیایی نیەبەڵکو ئابوریەکی سیاسی دیاریکراو وە پەیوەندی و بارودۆخ و هاوسەنگی هێزێکی دیاریکراوە لە خەباتی چینایەتیدا.وەلاتەکان بەرە دیاریکراوەکانی جەنگی کارو سەرمایەن وە جەنگی چینایەتی لە دژی سەرمایەی جیهانی بەبە دەستداماینی وەلاتی لە دەوڵەتانی سەرمایەداری جێگای باوەڕنیە.کۆمۆنیستەکان ئینتەرناسیۆنالیستن وە خەیان بە هاوەلاتی جیهان دەزانن بەڵام لەبیری ناکەن کە بە گەیشتن بە دونیایەکی بە سنور سەرتا ئەبێت لەناو سنورەکاندا چارەنوسی خەیان لەگەڵ چینی سەرمایەدارادا یەکلای بکەنەوە.ئاپۆئیزم بەپێچەوانەی لەجیاتی دەتکردنەوەی وەلات و میللەت-دەوڵەت دەگات بە دەتکردنەوەی خەباتی چینایەتی.

حیزبە ئەجەلانیەکان قسە لە دەژئاوا،دەژهەڵات،باشور،باکور واتە کوردستانی باکورو باشورو دەژهەڵات و دەژئاوا دەکەن وە نەک لە کوردستانی عێراق و سوریا و تورکیا و ئێران.بەواتەت ئەیانەوێت وەلاتەکان لە ستراتیج و فەلسەفەی سیاسی یاندا بخەنەلاوە بەڵام بەکردەوە خەباتی چینایەتی لە هەر وەلاتەکدا دەخەنەلاوە.وادیارە چوارپارچەی کوردستان دەتوانن دەست بە دەوڵەتەکانیان نەبەن وە لە خوارەوە کۆنفیدرالیزمی دیمکراتیکەیان دامەزرێنن.ئەمە سیاسەت وەوانگەیەکە کە ئاستەوخۆ لەبەرژەوەندی دەوڵەتەکاندا ئەبێت.
دیکتاتەریەکانی هاوشێوەی کەماری ئیسلامی کە لە کوردستانیش وەک باقی ناچەکانی ئێران سوپاو بەسیج وسەربازو یاسای تەڵە ودادگاکانی بەدەستەوەیە،دەوەندی دیموکراسی لەکوردستان وە یان لەهەر بەشێکی تری وەلاتدا تەنها دەتوانرێت بەسەرنگومکردنی حکومەتی ناوەندی دەستپێ بکات.گۆڕینی ناوی کوردستان بە دەژهەڵات وخەبەیوەبەری بەفیدرالیش گۆڕانێک لەم ڕاستیانەدا پێکناهێنێت.
پژاک وکودار بە وەها بەچون وسیاستانەوە لەپاڵ کەماری ئیسلامیدا وەستاون.بە هێزە ناسیۆنالیستە کوردەکان ئەمە کارێکی نوێ نیە بەڵام تراژیدیەکە لەردایە کە کەمەڵەش بەپاکانەی دیپلەماسی بەتە هاوەڵی ئەو هێزانە.

کەمیتەی دیپلەماسی

بەگوێرەی کەلەم دوایانەدا لەژێر ناوی"بەیارنامەی کۆتای کەبونەوەی ١٧هەمینی کەمیتەی دیپلەماسی هاوبەشی حیزب وەکخراوەکانی کوردستان"دا بەاوکراوەتەوە واژەی سی وسێ گروپی ناسیۆنالیستی وئیسلامی شوێنکەوت ویان نزیکی هەڵەی ئەجەلانی لەخوارەوەیدا هەیە.
جگەلە پژاک وەکخراوەکانی فەلەکی پ ک ک لەناوچەکەدا ژمارەیەک

هەکخراوی ئاینی وئیسلامی لە ناویاندا کۆمەڵی ئیسلامی کوردستان حیزبی ئیسلامی کوردستان،فیدراسیۆنی یەزدیەکانی کوردستان،هاوپەیمانی ئیزیدیەکانی سوریا،یەکێتی سریانی ئەوروپا بەیارنامەی کۆمیتە دیموکراسیەکەی ئەوانیان واژۆ کردوە.

یەکەمین خاڵ ناوی بە ناوەرۆکی دیپلۆماسی بە ئەم لێپاڵ یەک وەستاندا.هەتا ئێستا ڕوونداوە کە هێزەکانی ئێپزسیۆن دیپلۆماسیەتیان هەبێت لە نێوان خۆیاندا.دیپلۆماسی بەپێوەندی لەگەڵ دەوڵەتەکان لەگەڵ یەکتر وە یان حیزبە ئێپزسیۆنەکان لەگەڵ دەوڵەتەکان ناوی لە دەوترێت وە نەک هاوڕایی و هاوکاری هیزەکانی ئێپزسیۆنەکان کە بەشێوەی ئاسایی لەگەڵ یەکتر کاردەنوێ،لەماوەی چەند ساڵێکدا ١٧ کۆبوونەوە یەکدەخەن وە بەیارنامەی هاوبەش دەردەکەن.پەیوەندیەکی لەو شێوە لەنێوان هێزەکانی ئێپزسیۆندا زیاتر بە هاوپەیمانی وەیان بڕەی هاوبەش وەیان لە هەر بارەکدا بە جۆرێک هاوکاری ناودەبرێت.دیپلۆماسیەت ناوەکی گونجاونیە بە هەکخستنی کۆبوونەوەی بەردەوام ودڵرکردنی بەیاننامە و بەیارنامەلایەن هێزەکانی ئێپزسیۆنەوە.
پێکهێنانی کۆمیتەی دیپلۆماسی بە هێزە ئاپۆئیستەکان لە ڕاستیدا سیاسەتێکی ستراتیجیە.یەکێک لە شێوەکانی کۆنفیدرالیزمی ئۆجەلان شیوە بەخشینە هەربەم دەستەواژەی دیپلۆماسیەی نێوان هێزەکوردیەکانە.لەپلاتفۆرمی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیک ڕادەگەنرێت"یەکێک لە ئەرکەبنەڕەتیەکانی میللی فراوانکردنەوەی دیپلۆماسیەتیکی تەواوەتی لەنێوان کوردەکاندایە".ئەبن فیدراڵەکان لە ناوچە جیاوازەکانی کوردستاندا ئەبێت لەگەڵ یەکدا پەیوەندیەکی هەکخراویان هەبێت و"کۆنگریەی دیموکراتیکی میللی ئەتوانێت وەها دەورێک بگەڕێت."

کۆمیتەی دیپلۆماتیکی ئاوهایی پێکهاتو لە هەڕ ئیسلامی وناسیۆنالیستەکان لە هەرچوار پارچەکە یەک هەمان سیاسەت کردیی دەکاتەوە.بەندەکانی بەیارنامەی ٣٣ گروپ لەبنەڕەتدا لەبارەی بەپێگەی هێزە ئاپۆئیستەکانەوەیە لە تورکیا وسوریا وعێراق لەژێر ناوی ڕەژئاوا وڕۆژهەڵات وباشور وهیتردایە .بەیارنامەکە هێزەکوردیەکانی ئێرانیش ئامۆژگاری دەکات کە یەکبگرن.لە ڕاستیدا ئەوەی کە بەدیپلۆماسی ناودەبرێت پەیوەندی نیوان ئەو هێزانەو ڕاگەیاندنی پشتیوانیانە لەیەکتر.ئەمە هەڵەکی سیاسیەو جۆرێک لە هاوپەیمانی وهاوکاری سیاسیە کە ئەبێت بڵێک وبڕەو وهاوپەیمانی لەدەوری سیاسەتە ئاپۆئیستەکان ناوەکی بە ناونیشانتر

بی.ئامادەی هەزە ئیسلامیەکان لەم بلۆکەشدا نیک لە هەوەستی ئەجێلانەوە بەرامبەر بە ئاین سەرچاوە دەگرێت.

بەیارنامەی کۆمیتەی دیپلۆماسی:ستراتیجی یان تاکتیک؟

کاتێک بەیارنامەی٣٣ گوپ بەاوبوونەوە ودواتر ئیمە ڕاخنەمان لەگرت کەمێک ڕایگەیان کەلەو کەبوونەوە دیاریکراوەدا بەشدارنەبون وە هاتنی ناویان لە خوارەوەی بەیارنامەکەدا هەڵەیەکی هونەری بوو.ئەمە مایەی دڵخۆشیە.بەڵام لە هەمان کاتدا کەمێک بەرگری لە بەشداری لەو کۆمیسیۆنەدا دەکات وە جگەلە هەڵەیەکی هونەری ڕاخنەیەکی تری لێی نیە.
بەشداربونی هەزە ئیسلامی وئاینیەکان لەو کۆمیتەیەدا کارەکی بەڵکەوت نیە.هەربۆشوەی کە بینیمان لە ستراتیجی پ ک ک و فەلەکەکەیدا هەزە ئیسلامیەکان پیگەی تایبەتیان هەیە. کلتورو ئاکاری ئیسلامی بەشکی گرنگی مەدەرنیتەی دیموکراتیە لەبەرامبەر مەدەرنیتەی کاپیتالیستیدا وەلەسەر ئەم بنەمایە ئەبێت ڕیکخراوە ئیسلامیەکان پێیوەندی وهاتوچۆیەکی چالاکیان هەبێت.حکەمرتی ئیسلامیش لەناوەند گرنگ نیە لەبەر ئەوەی لە چوارچێوەی کەنفیدرالیزمدا هیچ شوێنکی نیە.لەبەر ئەوە ئەکرێت لەکەناری هەزە ئیسلامیەکاندا بوەستی وە سیاستکی هاوبەش بڕیتە پیشەوە.ئەم هەزانەلە ڕوانگەی ئەجێلانەوە بە ناوچەکە نیک تەنها پگەیکی تایبەتیان هەیە بەڵکو ئەبێت پارێزگاری لەئاین وشوناسی ئاینیش دەکەن.

بەبەچونی من بەشداری کەمێک لە بلۆکەکی لەو شوێدا بەمانای ئەوەنیە کە کەمێک ئەو تیئۆریانەی لاپسەندە،ئەویش لایەنگری ئاکاری ئاینیە،وەیا وابیردەکاتەوە کە کیشەی کەماری ئیسلامی نیە بەڵکو ئەبێت خەڵک خۆی دیموکراتیزە بکرێتلە خوارترەوە ئاماژە بەو هەژماردنانە دەکەم کەبەئەم هەوەستگیریانە گەشتوە.بەڵام هەر حاڵ ئەم هەژماردنە هەرچی بێت لەم ڕاستیە ناگەڕێت کە کەمێک بکردەوە ئاگایانە یان بێ ئاگایانە لەگەڵ سیاستکی کۆنەپەرستانەی سەرچاوەگرتو لەئەم بەچونانەوە هاوڕایە.

ئەم سیاستانە بە ناسیۆنالیزمی ئەجێلانی ستراتیجیە.بە پێزاک وکودارو کەمێکی ئیسلامی وئیزیدیکان وهیتر ئەمە کارەکی سیاسی وبناغەییە.ئەیانەوێت بلۆکێک پکبهێنن تا شوناسی نەتەوەیی وئاینی وەگەزییان بە فەرمی بناسرێت وەنیک هەر بەڕەسمی بناسرێت بەڵکو وەک پێوەری سیاست وستراتیجی دابنرێت وە دیموکراسیش لەسەر بنەمای ئەو شوناسانە پێناسبکرێت.واتە هەمان ئامانجێک کە ناسیۆنالیزمی

نەریتی،حیزب دیموکرات وعەبدوڵای موهتەدی وئوانیتر لەو کۆنفرانسەدا بەشوێنیدا ئەگەڕێن.لەوێدا ناوی فیدرالیزم.لەرەدا ناوی کۆنفیدرالیزمە.

من هیچ ڕەخنەیەکم لەوە نیە کە کەمتر تێنانەت لەگەڵ هەڵەکی ئیسلامیش دانیشتن هەبێت.ئەبێت بینبین کە ئامانج وناوەرۆکی ئەو دانیشتنە چیە.لەپاش شکستی ٥٧(٧٩)یشدا کەمتر لەگەڵ نوێنەرانی کۆماری ئیسلامیدا دانیشتنیان هەبوو بەکورتی لە پێگەی هێزەوە.کێشەکە ئەوەیە کەمتر نیزمەک کە ڕەخنەی لە بزوتنەوە خەت وبەرنامەی سیاسی ئەحزابە ئەجەلانی نەخستوەتەو وە دواتر لە ژێر ناوی دیپلۆماسیەتدا لەگەڵ ئەوان وهاوپەیمانە ئیسلامیەکانیاندا،هەتا وەک چاودێر،دانیشت پاش لە دانیشتنیان هەبێت،بەکردەوە ئاو بەئاشی ناسیۆنالیزمی کورددا دەکات.ئەگەرێت بە هەڕەشەک لەخەزمەت بەهێزکردنی ئەم بلەک و ئەم هەوێستگیریە ناسیۆنالیستیە.

بەبەچونی من دەلیلی بەشداربونی کەمتر تیئۆریە ئاپۆئیستیەکان نیە وە تێنانەت ناسیۆنالیزم نیە.باوەڕناکەم کە ناسیۆنالیزمی جۆری ئەجەلان تیئۆریەکی جێگا پەسەندی زۆرێک لە کادیانی کەمتر بێت.هەژمارکردنی وردوکردەیی پراگماتیستی کەمتری بە ئەم سەرۆلەژیە بردوە.بەوشوەیە بیردەکەنەوە کە پاش لاوازبونی حکومەتی ناوەندی لە کوردستان ئەحزابی چەکداری تازە دەنەمێدان وە لەسەر ئەم بنەمایەئەبێت لەئەمەوڵە کناری ئەم هەزانەوە بوەستیت.ئەگەر لایەنی بەرامبەر-هێزیەکانی کەمپی بارزانی-هیزی چەکداری خۆیان هەیە کەمتریش ئەبێت لە کەمپی تاڕبانی شوێن بگرێت هەتا سەری بەبە کاو نەمێنێتەوە.ئەمە باشترین و گەشبین ترین ڕونکردنەوەیە کەمن دەتوانم لەکۆشکەی بدەم بەدەستەوە.

ئەم هەژمارکردنە وردە تێنانەت پراگماتیستیش نیە.دەرک و وێنەکردنی ئەم ڕاستیانە نابێت کۆشێ بێت کە لەبارودۆخی ڕاپەڕین و هاتنە سەر شۆقامی هێزە چەکدارەکان،حیزبیەک کە چین و شۆقام وجەماوەری خۆیکی لەگەڵدابێت هێزی چەکداریسی دەبێت هەسوڕاوانی هەرئەم بزوتنەوە کەمتریایەتیانە سبەی لەگەڵ لاوازبونی حکومەتی ناوەندیدا چەکدار ئەبن وە لەیزی حیزبیکی چەپدا دەوستنکە هەرلەئەمەوە وشەی دە وداواکاری و ئامانجەکانیان لەبەرامبەر هێزە نەتەوەیی وئاینی ناسیۆنالیستیەکاندا نوێنەرایەتی دەکەن.

کەمنیستەکان دەتوانن بە پشت بەستن بەهێزی کەمتریایەتی کرێکارانی کوردستانی ئێران کە بەشێکن لە چینی کرێکاری ئێران،لەگەڵ پشتبەستن

بە بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان کە بەشکن لە خەباتی ژنانی سەرانسەری ئێران،وەیان ئاتەئیستەکان ودژی ئاینەکانی کوردستانیش بووشوویە پایەیی کەمایەتیان هەبێت کە کاتی خۆی هات چەکدار ببن وە یەگەی خۆنمایش کردنی ئەحزابی چەکداری ناسیۆنالیست نەدەن.ئەبێت لەکەمەوە بپرسیت بۆچ هەیەک میوانی ناسیۆنالیستەکانن؟مەگەر کەمەوە لە ساڵی ٥٧دا چۆن گەلا بەهەزەکی چەکداری بەهەز؟ئیبراهیمی عەلیزادە ساڵی ابردو چەند مانگ دوای ئاوگەیەکانی دیماە(دیسەمبەر)٩٦لەگەڵ مندا قسەی دەکرد ئەیوت ئەمە لەماوەی چەند مانگدا لەگەڵ ئاوەدا کە حیزبی دیموکرات تفنگچی زەرتری هەبوولە خواروی کوردستان بوینە هەزی یەکەم.ئەمەش کە کەمەگەڵ چەپتر بوو کەمۆنیستەکان پەگەیەکی یەکجار یارمەتیدەرتریان لەسەردەمی ٧٩هەیە بەدەگەی یەکەم ئەتوانە وەک هەزەکی چەکداریش بگەڕێت بەهیزی یەکەم لەکوردستان.

بەڵام کەمەوە بیرکردنەوەیەکی تری هەیە بە ئاوگەڵکان و بەشوین ستراتیجێکی تەرەیە.بە کەمەوەش،وەک هاورێکانی لە "کۆمیتەی دیپلۆماتیک"، پەیوەندی نێوان هەزە ناسیۆنالیستی-ئیسلامی تەنها پەیوەندیەکی تاکتیکی و دیپلۆماسی نیە بەڵکو کارێکی ستراتیجیە.کارێکی ستراتیجی هەستانە لە بە هیوایی لە ئاوگەڵی سەرتاسەری و دەورگەڵان لەو ئاوگەڵاندا،وە حسابکردن لەسەر ئاوگەڵە ناوچەییەکان .جارێک لە"کوردستانی ئێران"دورکەوتنەوەو بە"هەژەمات"نزیک بونەوە.بە دەربەدێنکی تر بە کەمەوەش وەک ئەوانیتری فەلەکی پ ک ک ،ستراتیجی ناوچەیی-چوارپارچەیی-،و تاکتیکی سەراسەی-لە پەیوەند لەگەڵ بەدەوڵەتی ناوەندی-یە.کەمەوە بەکردەوە هەوتی ئاوگەڵ وئایندەی سیاسی خۆی نەک ئاوگەڵی سیاسی لە ئێران بەڵکو لە ئاوگەڵی ناوچەکەدا ئەبینن وبەشوینیەوەن.
پرسیاری بنەڕەستی ئەوەیە:ئایا وەک کۆمۆنیستەک،ئایا وەک کرێکارێک لە کوردستان وەهەتا وەک تاکەکی ئازادیخواز،چارەنوسی خەڵکی کوردستانی ئێران ئەبەستیتەوە بە هوخانی دەوڵەتی ناوەندیەوە لە ئێران وەیان بە ئاوگەڵ لە سە پارچەکەی تردا؟ئایا ستراتیج و ئاسۆی ئەو ناوچەیە یان لە جوغرافیای سیاسی ئێراندایە وسەرتاسەریە؟ئایا کرێکاری کوردستان بەبەشێک لە چینی کرێکاری ئێران دەزانیت وەیان بەبەشێک لە گەلی کوردو هەژەمات؟وەڵام بەم پرسیارانەیکە ئەمە سنوری نیوان کۆمۆنیزم وناسیۆنالیزم دیاری دەکات.

لە ئێران ئەمە خەباتی بەردەوام لەکوردستان لەبنەڕەتدا تایبەتمەندی سەرتاسەری هەیە.ئەمە هەسوای بزوتنەوەی کرێکاری لە

کوردستان ەوخساری سەرتاسەری بزوتنەوەی کرێکارییە لە ئێران.ئەو ەوخسارانەی کەلە ئەهواز هاوڕێی کرێکارانی پڵا ەشتبونە ئیزوەو هاوپشتیان ەاگەیاند لەگەڵ کریکارانی مانگرتوی هەفتەپێدا.
لەم دواینەدا نوسینەکی مەجیدی حوسینیم خوێندەوە سەبارەت بە خەباتی خەڵکی مەریوان.وێنەیەکی زیندو ئەدات لە خەباتی ژنان،لە خەبات لە بەرگری لە مافی مناڵان،خەبات لەدژی تەکدانی ژینگە،جۆرەها لیژنەو دامەزراوەی ئین جی ئۆی ناەکومەتی و هەتا لەبەرگری لە مافی ئاژەڵان و هیتر وهیتر.لەو ەاپۆرتە کورتەدا لوتکەی ئینسانیەت ولوتکەی جیهانداگری داواکاری و هەوا ئینسانیەکان لە شارێکی بچوکی وەک مەریواندا ئەبینیت.مەریوان تونها نمونەیەکە.هەرکەسێک بەشوین ئاوگەڵ سیاسیەکانی کوردستان لە سەراتاسەتی ئێراندا گەڕابێت وەها بیرکردنەوەیەکی دەبێت.

ئەمڕۆ خەڵکی کوردستانیش وەکو خەڵکی تاران و تەبرێزو ئەهواز لەدژی مەزهەب،لەدژی هەژاری ونائەمنی ئابوری و بە مافی وسەرکوت،لەدژی هەر جۆرە هەاواداندێک،لەبەرگری لە مافەکانی ژنان ولاوان و خانەنیشینان،لەبەرگری لە ژینگە وتانانەت مافی ئاژەڵان وهیتر وهیتر هاتونەتە مەیدان.ئەم بزوتنەوە ناەکومەتیە ەەوا و ئینسانیانیە هەموو شارەکانی کوردستان وشارەکانی ئێرانیشی گرتوەتەوە.لە بارودۆخێکی وادا کەمەنیستەکان دەتوانن وەک نوێنەرو ئاڵا هەڵگری ئەم داواکاریە ئینسانی وبزوتنەوە مافخوازو پێشڕەوە،هەرشێکی فراوان لەدژی هەژە ناسیونالیست وتیئۆریەکان وسیاسەتە ئیسلام پەروەرو پرۆ-کۆماری ئیسلامیەکانی ئەوانە ەەکبخەن.کۆمەنیستیکی وەها دەتوانێت لەگەڵ هەر هەژمۆنێکدا باسو گفتوگۆ بکات.بەڵام کۆمەڵێک بەپێچەوانەوە دەجوڵێت.سیاسەتی کۆمەڵێک،نەک بەوشێوەی کە بانگەشەدەکات پەیوەندی دیپلۆماسی،بەڵکو هاوڕێی لەگەڵ هەژە ناسیونالیست وئیسلامیەکاندایە کە بەفەرمی و بەکردەوە لە کەمپی کۆماری ئیسلامیدا وەستاون.

وەڵامی کۆمەڵێک بەم ەەخنەی کە بەچپی لەگەڵ هیزە ئیسلامی وناسیونالیستیەکان کۆمیسیۆنی دیپلۆماسی تان پێکهێناوە وە بەیارنامەیەکی لەو شێوەیە دەرئەکەن ئەوەیە کەهەڵەی هەونەری بوو.ەەخنەی سیاسیان نیە.ئەڵێن کۆمەڵێک وەک ئەندامی چاودێر لەو وەهاکۆمیتەیەدا بەشدارەو ئەو دانیشتنەی کە بەیارنامەی جگەی باسی تیدا دەرچوە بەشدار نەبوە.وای دانێین کە کۆمەڵێک لەبنەڕەتدا لەوەها دانیشتنەکدا بەشدار نەبوە.پرسیارەکە ئەوەیە کە ەەخنەتان لە بەیارنامەی ئاپۆئیستی وسی وسێ لایەنە واژەکارەکەی چیە؟ناتوانیت

لەبەرامبەر تیئۆری وسیاسەتی کۆنەپەرستانەی ئیم هەزاندا بەدەنگ بێت وەلە بەرگی دیپلۆماسیدا لە ستراتیجی بزوتنەوەکانی تردا نوقم ببیت.

کۆمۆنیستەکان دەتوانن لەگەڵ هەڕەناسیونالیستەکاندا پەیوەندی وەیالۆگ وقسەوباسیان هەبێت. ئەمە کارێکی سیاسی-دیاریکراوە ناتوانیت لە پیشەوە بڕیت لەگەڵ ئەوهەزی ناسیونالیست یان ئیسلامیدا لەهیچ بارودۆخێکدا ناتوانیت گفتوگۆ بکەیت.لەکۆتاییدا بەوەرجێی وەک بزوتنەوەی کۆمۆنیستی قورسایی خۆتان لەگەڵ بزوتنەوەی چینایەتی هەڕەکانی لایەنی گفتوگۆ،لەڕەدا ناسیونالیزم وەلەگەڵ ئەو ئاسۆو ئایدۆلۆژی وسیاسەتی کۆناسیونالیزمی کورد لەبەردەم خۆیدا دای ئەنێ،هاوسەنگ بێت.دیپلۆماسی ئاوهایی کەمێک بپێچوانەی،ئادەست بونی تەواوی بەستراتیج وسیاسەتەکانی ناسیونالیزمی کورد.

وەئامێکی تریان بۆ بەرخنەکانی ئەم سەرەای هەڵەی هونەری کەبەرخنەکانی ئیمەیان داوەتەوە ئەم بوو کە کەمێک یەکخراوەکی کەمایەتیەو ئەوکۆمۆنیستانەی کە ئیم کەموکوڕیانەی لەئیمەی ئەدزنەوە کەمایەتی نین.
ئاستی کەمێک یەکخراوەکی کەمایەتیە بەنام دەزانی لەبەرچی؟ لەبەر کەچی مەریوان،لەبەر ئاپۆینی سنە،لەبەر چەکداماڵینی سوپای ئزگاری لە ئۆژەکدا لە ساڵی ٥٨(١٩٨٠).لەبەر داماڵینی چەکی هەزەکی سیاسی کە ئەمە کەمێک لەگەڵ وەچەکانیدا بوونتە هاوڕێ.کەمێک لەبەر پەیوەندیباشەکانی لەگەڵ هاوشوێکانی شیخ عیزەدین حسێنی کەمایەتی نەبویەو.هەزەکی کەمایەتی بوو کەتوانی بە هەزی خۆی کەسانی وەک شێخ عیزەدین بشوێن خۆیدا ڕاکێشێت.بەهەزەو لەسەر مەزی گفتوگۆ لەگەڵ نوێنەرانی کەماری ئیسلامیدا دانیشێت وەکاتێک ملیان بەداخوازیەکانیان نەدان وەک دەربڕینی ناڕەزایەتی گفتوگۆکان بڕێ بهێنن.سنە بگرێت بەدەستەو.کەچی مەریوان ڕەکبخات.قارەمانانی وەک سدیق کەمانگەری هەبێت.کەمێک کەمایەتیە بەنام دنیابن بەم سیاسەتانە بنکەی کەمایەتیەکەتان لەدەست ئەدات.هاوڕێی لەگەڵ ناسیونالیستەکاندا کەمێک کەمایەتی ناکاتەو، بەپێچوانەوەگۆڕیرو پەراوێزی دەکات.
هاوڕێی لەگەڵ هەزە ناسیونالیست-ئیسلامیکاندا ناتوانیت بە دیپلۆماسی وهونەری وکەمایەتین وهیتر پاساو بدەیتەو.ئەوانە وەنام نین.

ئەرکەکانی کۆمۆنیزم لەکوردستان

لە کۆتایی ئەم سیمینارەدا ڕاگەیەندرا بەڕێز عومەر وارم کە ئەم باسە کاریگەری ئەرێنی لەسەر کۆمەڵگە هەبێت. باسکەی من لەبارەی چەپ وڕاست وهیتر لەو ڕاکخراوەدا نیە. وەک کۆمۆنیستێک وەی دەمێنم دەکۆمۆنیستکانیتر.
ئەمە وەک حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری هەموو هەوڵەکمان ئەوەیە کە ڕاخنەیەک کەلەم سیمینارەدا ڕونم کردەوە بڕوایەن بە قسەوباسی گشتی. کۆمەڵگە وهەر هەزکی کۆمۆنیستی ئەمڕۆ دەتوانێت بەپلەیەکی زیاترەوە لە کۆمەڵگەی چەند ساڵ دوای ساڵی٥٧ بگۆڕێت بە هەزکی کۆمەڵایەتی لەئێران وبەتایبەتی وبەدیاریکراویش لەکوردستان. لەبری ئەوەی بزوتنەوەناڕازایەتیە جەماوەری لەمەیدانە جیاوازکان لەدەوری هیواو ئامانج وسیاسەتکانی چەپ پێکهاتوەو دەڕواتە پێشەوە. پێچەوانەی شێوەل لەکوردستان ناسیۆنالیزمی کوردە. ڕوتی خەبات لەکوردستان لەبەرژەوەندی ئەمەیە.

لەناو ئەم بارودۆخەدا وەکو سەرخاتی ڕەفتاری کۆمۆنیستی لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کورد دەتوانرێت ئەم خاڵانەی لەخوارەوە هاتوە هەژمار بکرێت:
-خاڵی یەکەم لەبارەی ئەرکەکانی کۆمۆنیزم لەکوردستان ڕاخنەی ڕاشکاو وقوڵ لە ئاپۆئیزم. لە ئێران ئاین ونەریتەکان وکلتوری ئاینی کە ئاپۆئیزم خوازیاری ژیاندنەوەیەتی دەماری لە ڕۆژگاری خۆکدا دەرهێناوە. کۆماری ئیسلامی حکومەتی"فاسیەکان" وەیا نوێنەری"مەدەرنیتەی کاپیتالیستی"نیە بەکو نوێنەرو پاسەوانی ژەمی کاپیتالیستیە کە چل ساڵە بزر ئیسلامی خەی لەدەستاتدا پاراستوە. وە ئەمڕۆ شارزایانی جیهانی چینەک کە لەئێران لە ڕۆگەی حکومەتی ئاینیەوە نوێنرایەتی دەکرێت بەچون وتیئۆریەک دەخۆو هەتا بە ئیسلام وە بەتەواوەتی ئاین لە دەوڵەت ولە سیاسەت جیبکەنەوە. ڤیرژنی کوردی ئەم بۆچونانە لە ناوچەکە پلاتفۆمکی تازەی داوەتە ناسیۆنالیزمی کورد.

نابێ ڕیگە بدرێت ئەم هەوایە کرێکارانی کورد وڕیان کۆمۆنیستکانی کوردستان لەگەڵ خۆیدابەرێت. نابێت ڕۆگە بدرێت خەڵکی کوردستان بەو شێوەیە تێبگەیەنرێن کە گوایە دەردی ئەو کۆماری ئیسلامی وحکومەتی چینایەتی نیە بەکو ئەوفارسانەن کە شوناسی ڕاگەزی کوردیان لەبەچاونگرتوە. ئەم بۆچونەبپچینەوە. ئەبێت بەقوڵی پ ک ک و ئاپۆئیزم بخرێنە ژێر ڕاخنەوە. ڕاخنەیەکی وەها گرنگیەکی بەهێز پەیداکردوە. نەک تەنها لەبەر پژاک، کە هەر چەن بێت دەورێکی

پراوێزی لە ئاوگۆڕکاندا هەیە، بەڵکو لەبەر طەوانین وپارادایم وبارودۆخێک کە ناسیونالیزمی کورد لە هەموو ناوچەکە دروستی کردوە.

ئەم لەبەرامبەر مۆدێرنیتەی کاپیتالیستیدا مۆدێرنیتەی سۆسیالیستی دادەنێین.کێشکاری کورد کە ناچارە هەمو جۆرێک هەشت کاتژمێر کار بکات وە تازە هەشتکۆشی لە گرەوی نەدایە لەگەڵ هیچ جۆرە ئابوریەکی کەمانا وئیکولۆجیکی ناگونجیت بۆئازادی.ئەم بۆرگری لە هەموو مافەکانی خێڵکی دەکەین وە پشتیوانی لەهەمونگاوێکیان دەکەین لەپیناوی دەستبەرکردنی مافەکانیاندا.بەڵام بە تێپەڕبون لە مۆدێرنیتەی کاپیتالیستی تەنها دەتوانیت بگەیت بەسۆسیالیزم.کەسێک کەنیوەت کەیلایەتی کرێ بخات وایدانێین کە باشترین نیازی دڕبارەی دیومکراسیش هەبێت.ناچارە پشتوێنی لەملی کرێکاران توندبکات.ناتوانیت لە ژێری سەرمایە نەدیت ودیموکرات بیت.تێپەڕین لە مۆدێرنیتەی کاپیتالیستیەوە بە مۆدێرنیتەی دیموکراتیک پوچە.دیموکراسی خەی ڕیوایەت ودڕبڕین ولادانی کاپیتالیستی ئازادیە.لەمۆدێرنیتەی کاپیتالیستیەوە ئەبێت تێپەڕیت بە ئازادی.لەمۆدێرنیتەی کاپیتالیستی ئەبێت بەئازادی تێپەڕینیت وە ئازادی واتە گۆڕانوەی ئیرادە بە ئینسان.ئازادی واتە جەبری ئابوری لەسەر ئینسان وەلابنێیت.
سەبارەت بەمەسەلەی میللی ئەمەکەمانیستەکان مافی جیابونەوەی خێڵکی کوردستان بەسەمایەت دەناسین.ئەم ڕەگەچارەی کەشەی کوردو ستەمی میللیش بەپێکەوە ژیانی خێڵکی کوردستان لەگەڵ خێڵکی ئێران وەکو هاوڕاتی خاوەن مافی یەکسان دەزانین.

پارێزەری لە مافی هاوڕاتی بونێک کە ئەجێلان لە جەگەیدا کوردایەتی وەگەز پەروەری دائینێت لەبنەڕەتدا باسی ئەمەیە.ئەم دەڵێین خێڵکی ئێران سەربەخۆ لە پێیوندیان بە کورد وعەرەب وتورک وبەلوچ وفارس وشیعەو سونە وهیتر ئەبێت لە هەموو بوارەکاندا مافی بەتەواوەتی یەکسانیان هەبێت.نوسین وخوێندن وەاگەیاندن وهەبونی ئەدەبیات بەزمانی دایک تایبەت بە خێڵکی فارسی زمان نیە،بەڵکو مافی خێڵکی کورد زمان وتورک زمان وعەرەب زمان وئەوانی تریش.هەربەوشێوەیەلە بابەت کلتورو وجلوبەرگ وبارودۆخ وخزمەتگوزاری ئابوری وکەمایەتیەوە.بەتەواوەتی نابێت لەهیچ بوارێکدا هیچ هەڵاواردنێک هەبێت.ئەگەر ئەدەبیات وادیە وتەلەفزیۆن بە زمانی فارسی هەیە بەزمانەکانی تریش ئەبێت هەبێت وە بەفەرمی بناسرێت. سەرچاوەئابوریەکانی وڵات ئەبێتەرخان بکرێت بە هەمووهاوڵاتیان و وە هەموو خێڵکی ئێران ئەبێت لە ستانداردەکانی

خەشگوزەرانی یەکسانی بەهرەمەندبن.

رێگە چارەی ئەمە بۆ کێشەی کوردستان دابینکردنی مافی هاوڵاتیبوونی یەکسانە لە هەموو بوارەکانی سەرەوەدا .لەگەڵ ئەمەشدا ئەگەر خەڵکی کوردستان پشتیوانیان نەکرد ئەتوانن جیابنەوە.ئیمە ئەم مافەش بەفەرمی دەناسین.ئیمە یەکەمین حیزبێک بوین کە ئامان گەیاند ئەگەر لە بارودۆخێکی دیموکراسیدا خەڵکی کوردستان دەنگ بۆجیابونەوە بدەن ئەوە بەفەرمی دەناسین.بەڵام ئەگەر لە ئێران مانەوە بناغەی پێگەی ئیوە و کەمکردنەوەی سیاسەت وخواستی فیدرالیستەکان وکۆنفیدرالیستەناسیونالیستەکان،ناسنامەی کوردی وئاینی تان نیە بەڵکو شوناسی ئینسانی ئەوە ویکسانی تەواوە لەگەڵ باقی هاوڵاتیانی ئێراندا.ئیمە باوەڕمان وایە هەرجۆرە گەڕانەوەیەک بۆ شوناسە نەتەوەیی میللی،چ لە شێوەی خودموختاری وچ فیدرالی وهیتر،جیاوازی وهەڵاواردنی میللی چارسەر ناکات بەڵکو بۆپێچەوانەوە تەسبیتدەکات و وبەدامەزراوەی دەکات.

فیدرالیزمێک کە ناسیونالیزمەکان دەیخەنە ڕوو لەمڕۆدا کارەکی پشکوتوانە بووبەڵام فیدرالیزم بە پێکهێنانی کەمگەو دەوڵەتە گەورەکانی وەک سوئیس وئەلمانیا وئەمریکا.فیدرالیسمیک کە ئەیویست لە بەشەکان ودەستە گەزیەکان وئاینە جیاوازەکان میللەتێکی وەاتێک دروستبکات وە نەک فیدرالیزمێک کە ئەیوەت میللەتی وەاتەکانی ئێستا دوبارە بگەیتەوە بە کەمگەی دڕبەگایەتی! ئەم بۆپاشەوە گەڕانەوەیە لە مڕۆدا وبەمانای تەواوی وشەکە بەتەواوەتی کۆنەپەرستانەیە.فیدرالیزمی قەومی هیچ لایەنێکی پشکوتوخوازانەی تێدانیە.

-گۆشەیەکی تری ئەرکەکانی ئەمە جێختکردنەوە لەسەر خەباتی چینایەتیە لە جوغرافیای سیاسی ئێراندا.لەبەرامبەر ناوچەگەری ناسیونالیستەکاندا،کەمینیستەکان ئەبێت ڕایگەیەنن ڕیشەی کێشەکانی خەڵک لەکوردستانی ئێران،لە هەژاری وبێ مافی ودەستەاتی ئاینی وسەرکوت ودیکتاتۆری وتوندوتیژی دژی ژنان وهیتر تەنانەت هەڵاواردن وچەوسانەوەی میللی،حکومەتی ناوەندیە لەئێران وە نەک دەوڵەت-میللەت بگشتی!قسەی کەمینیستەکان ئەبێت بەرگری بێت لە خەباتی چینی کرێکار و جەماوەری خەڵکی ئێران وتەواوی چوارپارچەکە دژی حکومەتە بەرژوازیەکان بێت.گەلێکی یەک پارچە گوایە چین وناکۆکی بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی نیە وشوناسیشوناسە کوردیەکیان هەموماین هاوچارەنوس کردوە بونی لە دونایی دڕەوەدا بونی نیە.

ریفراندەم وبەڵسمیەت ناسینی مافی جیابونەوە بە حیزبی کەمینیستی

کرێکاری تاکتیکێکی دیاریکراوە، هەر کاتێک خەڵکی کوردستان بیانوەت دەتوانن جیابنەوە بەڵام ستراتیجی ئەمە سۆشیالیزمە لە ئێراندا. ستراتیجی ئەمە تەنانەت حکومەتی شورایی نیە لەکوردستان. هەنێک لە هیزە چەپەکان ڕەخنەیان لەگەڵ ئاپۆئیزم و هەموو ناسیۆنالیزمی کورد ئاوێیە خازیاری پەڵەمانی کوردنە لەکوردستان وە نێک شورا. ئەم ڕەخنەیە لەسەر ناسیۆنالیسستەکان زۆرە. باسی ئەمە لەسەر شێوازی حکومەت لە کوردستان نیە بەڵکو ئاوێیە کەلەبنەتاوە بۆچی کۆشەی دەسەڵات لەدەرەوەی جوغرافیای سیاسی ئێران دەخرێتە ڕوو؟ ناتوانی وەڵام بناسیۆنالیستێک کە گەلان لەجێگای چینەکان نیشان ئەدات ونکوڵی لەخەباتی چینایەتی لەوەتکداو ناوچەگەری ڕەگەزی وەک بنەمای ستراتیجی خەی داناوە ناتوانێت بەدەسەڵاتدارێتی شورایی لەکوردستان وەڵابداتەوە. وەڵام، شورای سەرتاسەریە لەئێراندا.

- ئەزمونی کارەسات باری حکومەتی هەرێم نمونەیێکی زیندوی کارکردی بەرژوازی کوردی لەدەسەڵاتدا کە ئەبێت بە فەرکردن و وشیارکردنەوەی جەماوەری کوردستان بکاری بهێنین. لە ڕەخنە لە ناسیۆنالیزمدا کەمۆنیستەکان ئەبێت ئەم کارنامەیە لەبەرچای هەموانداد ابنێن وە لەژێر خەیاڵ بەاوکردنەوەکانی گەلی-میللی-قەومی-ڕەگەزی ناسیۆنالیستەکان ڕیشەی چینایەتی نایەکسانیەکان وبە مافیەکانی خەڵک بهێنن دەرکیسنە دەرەوە و ئاشکرایکەن. ناسیۆنالیزمی کورد لە کوردستانی عێراق نزیکەی سی ساڵە دەوڵەتی خۆبەڕێوەبەرو فیدراڵیان پێکهێناوە. ئەم کارە بوتە هەی ئاوەی هەڵاواردنی میللی کە وەک دەرئەکەوێت هەمو هەموخەمی ئاپۆئیستەکانە لاواز ببیت بەڵام هەواڵێک لە ئازادی و خۆشگوزەرانی ومافی خەڵک نەبێت! دەوڵەتی "خەماڵی" دەسەڵاتدارلە ئاکامدا خەباتی نەوان کرێکارو سەرمایەدار بەرجەستەتر بووە. حکومەتی هەرێم ڕەژگاری خەڵکی تاریک کردوە، گەندەڵی و دزی دەسەڵاتداران و تۆندوتیژی دژی ژنان و تەنانەت پەنابردن بە یاسا وپیرۆزیە ئاینیەکان هاوار دەکات وە ئەم کارە نەفرەت وبەزاریکی گشتی دامەنی حیزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردستانی عێراقی گرتوە. ئەگەر بیرتان بێت لە ناڕازایەتیەکانی چەند ساڵی ڕابردودا لە سولیمانی خەڵک لە دژی حکومەتی هەرێم ڕژانە نەو شۆقامەکان وە بەشیوەی نمونە دەسەڵاتی حکومەتی یان خستە ناو تابوت وبەخاکیان سپارد. ئەم ئەزمونە لە ڕاستیدا ڕەخنەی کردەیی لەو بچونانەی هاوشێوەی ئاپۆئیسمە کە ڕەگەڕ چارەی کەمەگەڕ بە بنیاتنانی فیدراڵی نەتەوەیی وجێگیرکردنی شوناسی میللی وڕەگەزی دەزانێت.

-داوین قسەی ئەم کەمانیستەکان لەبارامبار هەلومەرجی سیاسی وقسوباسی ناسیونالیستەکوردەکاندا جەختکردنەوەمانە لەسەر ئینسانیەتی سۆشیالیستی.ئەم لەبارامبار کەمەگەی مەدەنیدا وەک مارکس دەڵێت"کەمەگەی ئینسانی وئینسانیەتی کەمەیاتی بووە"دادەنێین مارکس دەڵێت ماتریالیزمی کۆن،ماتریالیزمی میکانیکی جۆری فیئورباخ لە کەمەگەی مەدەنی واوتر ناوات،بەڵام خاڵی بەهێزی ئەم،خاڵی بەهێزی ماتریالیزمی دیالەکتیکی ئەم کەمەگەی ئینسانیە.کەمەگەی ئینسانی واتە کەمەگەی بە چین وبە دەوڵەت.بە گەیشتن بە کەمەگەیەکی ئاوەها سەرتا ئەبێت دەسەڵات لەدەوڵەتە بەرژواکان دامالین.ناتوانیت دەسەڵات لەدەستی بەرژوازیدا بهێڵیتەوەو لەخوارەوە کەمەگە دیموکراتیزە بکەیت.

قسەی ئەم ئەوەیە کە سۆسیالیزم هەمان ئینسانیەتوئینسانیەت هەمان سۆسیالیزمە.قسەی ئەم ئەوەیە کە خەڵکی ئێران و خەڵکی کوردستان لە خەڵکی دونیا چاو دەشترنین.سک هەڵگوشینی ئابووری ژیانی زۆرینەی خەڵکی گەی زەوی بەرەو لەناوچون بردوە.ئاین بەتایبەتی لەناوچەکەدا دەژگاری هەموانی دەشکردوە.لە ئەمریکاو دەژئاوا دوبارە مەسیحیەتیان هەناوەتەوەمەیدان.ڕاسیزم و ناسیونالیزم وناسنامەی دەستکراوو دژی ئینسانی لە هەموو جێگایەک دادوبەداد دەکەن.نەتەوە چەتی دژی ئینسانیە لەبەر ئەوەی نەتەوە گەری بەپەی پەناسەکەی واتە باوەر بون بەوەی کە نەتەوەکەی لەپیشترەوچاوی لەچاوی ئەوانیتر باشترە.ئەوەی کە ئەجێلانەکان تیئەریزەی دەکەن وە دەرخواردی گەلان ومیللەتانی ئەدەن.ناسیونالیزمی فارس مافی مرۆڤ ئەکات، بە میراتی کوشی گەورە ناسیونالیزمی کوردیش ئابردوی شارستانیەتی مرۆڤ ئەگەیەنێتەوە بە باپیرانی کوردەکان.بەستنەوەی مافی مرۆڤ بەکەشوەوە نیشانەی دەزگرتن لە مرۆڤ نیە،دەزنانە لە ئیمپراتۆریەتی فارس.هەر بەوشێوەیە کە بەستنەوەی لانکەی شارستانیەت بە باوباپیرانی کوردەکانەوە دەزدانان بە شارستانیەتەکان نیە،دەزلەنانە لەنەتەوەی کورد.ئەم بەچونانە دژی ئینسانیە.

ئەمانە سەرخەتی کارەکە کە ئەبێت کەمانیستەکانی کوردستان ئەنجامی بدەن.ئەم ئەرکەکە کە کەمانیزمی کرێکاری لەبەردەم خۆیدا داینا وە.ئەم ئەمانەوێت لەگەڵ هەزەچەپەکانی تردا دانیشتن وگفتوگەمان هەبێت وە هەمویان بانگەوازبکەین بە ئەم هەوەستگیری وسیاسەتە.ئەم خوازیاری پێوندین لەگەڵ کەمەڵە وهەموو ئەو کەمانیستەکانین کە هاوڕێی وهاوسەنگەرمان دەبن لەم خەباتەدا لەگەڵ ناسیونالیزمدا.کاتێک کەمەڵە پێوندیکانی خۆی لەگەڵ

ەکخراوە کمنیستەکاندا هەنەوەشنەتەوەو پەیوەندی لەگەڵ ئەمەدا ببەت جارکی تر پیشانی ئەدات کە پەیوەندی لەگەڵ ئەمەدا تاکتیکی و لەگەڵ ئەواندا هاوەڵی ستراتجیە.

من لایەنگری یەکەتی کەمەم.لایەنگری ئەوەم کە کەمەڵە هەزکی ادیکاڵ وکەمەڵایەتی بەت.هەرچەند زیاتر بەو شەوێە بەت ئەوە لەبەرژەوەندی هەموو چەپ و چینی کرکارە لە ئێران.من لایەنگری نزیکی وهاوکاری وئیئتیلافم لەگەڵ کەمەڵە لە کەتایدا لەدەوری تاکتیکەکان وسیاسەتکان و هاوپەیمانیەتی لەبەرامبەر ئیسلامیزم،لەبەرامبەر ئاپئیزم وبەرامبەر ناسیۆنالیزم لەهەر شەوەوخسارکیدا.
ئەمە امان گیاندەوە لە حاڵەتکدا کە کەمەڵە لەپەیوەندیکانی لەگەڵ ناسیۆنالیستکاندا پەداچونەوە بکات ئەمە ئامادەی بەردوامی پەیوەندین.من ئومەدەوارم باسی ئەم سیمینارە لەناو ێزکانی کەمەڵەدا کاریگەرکی ئەرێنی هەبەت وە جارکی تر کەمەڵە لەکناری هەزە کمنیستکان ولەبەرامبەر ناسیۆنالیزمدا ببینم*.

وەرگەڕانی: کاوە عومەر
٢٠١٩\٥\٢٥

ە وێناکردنی خۆنکی لەبیرنکراو لەنێو شەمەندفەردا … وەرگەڕان و لەدوان: سەران محەمەد

بایگرافی:
جین نیکۆلاس ئارثەر ارامبە لە (شارلڤل) ی باکووری ڕۆژهەاتی فەرنسا لە 20- 10- 1854 لە دایك بووە، لە هەرزکاریدا دستی کردووە بە نووسینی هەنراوە. ڤیکتەر هگۆ وسفی کردووە بە (شکسپیری مەردمندا)، جەپنجەی دیارە بسەر داهنانی شاعیرانی پستمدەرن و نیگارکشانی سوریالی و میوسیکژنان.

کەی داهێنان و بەرهەماکانی لە تەمەنی بیست ساڵیدا دواییان پێ هاتووە، واتە لە نێوان تەمەنی (17- 20)ساڵیدا، ئامبێ بە شاعیری یاخی ناوزەد دەکرێت. لە نێوان سێ کیشوەردا سەفەرێ دوایی نەهاتووەکانی دەست پێ کرد، هەتا لە تەمەنی 37 ساڵیدا و لە 10- 11- 1891 بە نەخۆشی شێرپەنجە کۆچی دوایی کرد لە پاش ئەوی قاچی بڕدرایەوە.

دەقەکە: خەونەکی زستان
لە زستاندا سەفەر دەکەین لەناو فارگۆنەکی پەمەیی کوشن شین.
ئەمە باش دەبین، هەلانەی ماچەکی شێت چاوەوانە، لە هەر گۆشەیەک.
.
تە چاوت دادەخەیت تا لە پەنجەرەکەوە نەبینیت، سێبەری ئەوگرژی ئەوارە،
وەیەنی ئەو وەحشانە، بە هەو تەدەپەڕن بە لاماندا
هی گورگە ڕەشەکان و خەوە ڕەشەکان.
.
پاشان هەست بە ڕووەتت دەکەیت زەر توند ختوکەی دە
ماچەکی بچوك وەك جاجەکەیەکی شێت بەسەر ڕووەتا را بکات.
.
ئەنجا دەڵێیت: بیگرە!" سەرت شەکەوە
– وئەمەش بەکاوەخە لە دووی ئەو بونەوەرە دەگەڕێین
– هەندە دوور سەفەری کردووە…

خوێندنەوەیەك بۆ ئەم دەقە:

خوێنەری ئازیز! بیهێنە پێشچاوی خێت هەرزەکارەکی بلیمەتی تەراو لەماڵەکی پێ ئاشوب، تەراو لە دایکەکی پارێزگارو کاسلیك، تەران لە بەرپرسیاریێتیەك لەگەڵ بەواو تێگەشتنەکانی ناخدا یەکانگیر نەبن، لە کاتێکدا باوك لە خزمەتی سەربازیدایە لە دەرەوەی وڵات. سەفەرێك لە سەدان سەفەر؛ کەی و چۆن؟ ئەم شیعرە ئەو وەڵامەمان پێ دەدات:
هەڵهاتن و خەهەدانە ناو شەمەندەفەرەکەوە، لە ناوچەیەکی دوورە دەستەوە بەرەو شارە گەورەکان، ڕەنگە بە گیرفانی بەتاڵیش بووبێت، لە وەرزی سەرماو ئەو کاتانەی هەموو شتەکان دەبەستن، سات ئەوارەیەو هەموو بوونەوەرەکان ڕووەو ماڵەکانیان دەگەڕێنەوە، بەڵام رامبۆی شاعیر هەڵدێت، بۆ کوێ؟ نازانرێت؛ ڕەنگە بۆ باکووری فەرەنسا بێت یان ئەولاتر بۆ بەلجیکا، گەڕان بۆ دوای شتەکی نەزانراودا.

لەو ساتە وەختانەی کۆمەڵگای ئەوروپی پێدەنایە دەزینەوە پێشسازییە جەراوجەرکان و هەندێك لە دەوڵەتکانیش سەرقاڵی کۆلۆنیالیزم بوون وەکو مەدەکی سەردەم و پێداویستیەکی گۆشەندنن وپێلهاویشتنی زیاتر.

گەر سەرنج بدەیت لەشیعراندنی ئەو حاڵەتە دەگمەن و خەمگینە ئەوسا توانای مەزنی ئەو شاعیرەت بۆ دەردەکەوێت، ڕەنگە هەر خەونێك بێت و یان ساتە وەختێکی هوشیاریی بێت و بۆ خۆو بچووکنرێت، جگە لە خەی کەس لەو فارگەندا نەبووبێت، بەس ئەو ئاوهـا دیمەنەکەمان بۆ دەگوزێتەوە، کە چەند کاراکتەرێك لەوەدا ئامادەن، شەخێك کە بوونی نیە لە ژیانی ڕامبۆدا، گوایا ئازارو ناسەرکان ڕۆ بۆ مرۆڤ دەدەن دە لای شەخێك جێبهێڵیت؟ بۆتایبەتی بۆ کەسێکی سەرەتای بلیمەت!
لە کۆتایی شیعرەکەدا ڕووبەڕووی ئەو لەکدانەوانە دەبینەوە سەبارەت ئەو بوونەوەرەی هەند دوور سەفەری کردووە، ئەو جاجاکەیەی ختوکەی ڕوەتی دەدات چییەو کێیە؟ ڕەنگە هەمایەك بێت بۆ بەرجەستەکردنی نەست یان لاوازی بوونی خەی لەو ساتەداو هەروەها ئاەزی ناخ و بیرکردنەوەکانی وەکو تۆنی جاجاکە، بەڵام واش ئاسان نییە مەردمندایەك بەرەنگاری ئەو هەموو ئەشکەنجەو سەفەرە دوورانە بێتەوە، یان ڕەنگە هەر دەربەینکی گەمەئامێزو دەنەواییکردنکی مندانانە بێت، لە لایەکی تر ترسی هەرزەکارێك لە خۆو و تاریکایی ڕەی دەچێت دەربەینی ئەو حاڵەتە ساتەوەختییەی شاعیر بێت لەسەفەرکدا خەمناکانە، بۆ شەمەندەفەرو بۆ پارە بۆ شۆنکی نەزانراو.

من وای بۆ دەچم ڕەنگە ئەم هەکارەش بێت وای لە ڕامبۆ کردبێت کە لای ئاسایی بێت ئەم لاوازییەی دەخی و ئاەزییەی هزری وەکو جانەوەرکی گچکە بچوکنێت کە جاجاکەیە، لە لایەکی تریشەوە هەشتا دەی بە جۆرێك پابەندە بە ماڵەوەو بیر لەوە دەکاتەوە دوای دیارنەمانی ئەو، ئەوا چۆن ئەندامەکانی خەزانەکەی بەدوایدا دەگەڕێن و دەکەونە هەوڵپرسینی، (وهك لە دوا کۆپلەدا دیارە)، کەواتە ئەوەی وا دوور سەفەری کردووە خودی ڕامبۆیە نەك جاجاکە! ئەوانەش بەدوایدا دەگەڕێن دایکی و ئەوانی ترن، بزانن و سەرنج بدەن چەند جوان و وەساتایانە هەردوو ماناکەی لە چەند وشەیەکی کورتدا جێ کردووەتەوە، لە کاتکدا ئەم شیحرەشی لەیەکەم ساڵی بە شاعیربوونیدا نووسیوە.

ئەگینا دەتوانین بپرسین: گوایا جاجاکە ئیشی بە ناو شەمەندەفەر چییە؟ ئەمەیە کامەرای شیعر کە وێنەی مەجازمان بۆ هەتایە بە

ناوازەترین شێوە بێ دەنەخشێنێت و دەگوزێتەوە. ﴿
(چارلی ماك) کە دەقەکەی کردووە بە ئینگلیزی دەڵێت لەبەر چەند هەیەك ئەم دەقەم هەڵبژارد؛ یەکەك لەوانە ئەوەیە کە بەربەاو نییە زستان ببێتە جێی خۆن بینین، بە تایبەتی لەو کاتەدا کە زەر شت دەچنە سوێی متبوونەوە یان دەمرن، سەهۆڵ و سەرمای زستان وا لە مرۆڤکان دەکات دەسوسان بن.
شاعیر یەکەم کەپلەی بە راناوی ئەمە نووسیوە، جا نازانرێت ئەمە کێین؟ ئەمەش زیاتر سەرنجی خوێنەر کەماندکێش دەکات، لەکاتێکدا بە هیچ جۆرێك ناسنامەی شاعیر لەم شیعرەدا ئاشکرا نەکراوە.

سەرنجراکێشترین بەش لەم دەقەدا وەسفی تارماییەکانە، کە رەنگە میتافۆ بێت و دەرخەری ترس و گرفت و نیگەرانیەکانی خودی شاعیر بێت، بەڵام بە باسکردنی چاوداخستن هەوە دەدات کە لە یادی بکات و نیگەران نەبێت.
هەروەها (کازم جیهاد) کە کێی بەرهەمەکانی رامبۆی کردووە بە عەرەبی دەڵێت: ئەم قەسیدەیە لە شەماندۆفەردا نووسراوە کاتێك رامبۆ لە ماڵ رایدەکرد بۆ برۆکسل و باکوری فەرەنسا لە نێوان 7-14 ئۆکتۆبەری1870دا.
لە کۆتاییدا جێی خۆیەتی بپرسین؛ گەر شیعر نەبووایە، ئەواچ کامەرایەکی فۆتۆگرافی دەیتوانی ئەو دیمەنە فەنتازیە جوان و داهێنەرانەمان لەو ساتە تایبەتەدا هەر بە تازەیی بە هەبگرێت تا ڕۆژی ئەمەمان چێشێ ئەدەبی لەوەرگرین؟!

سەرچاوەکان:

allpoetry.com/A-Dream-For-Winter -1
2-En.wiki. Arthur Rimbaud
3- stephen-spender.org/2011_prize/2011_14_commend_CM.html
٤- الآثار الشعرية الكاملة لـ آرثر رامبو – ترجمة كاظم جهاد، ٢٠٠٧

دەقەکە بە ئینگلیزی:

A Winter Dream

In winter we’ll travel in a little pink carriage
With cushions of blue.
We’ll be fine. A nest of mad kisses waits
.In each corner too

You’ll shut your eyes, not to see, through the glass,

Grimacing shadows of evening,
Those snarling monsters, a crowd going past
.Of black wolves and black demons

Then you’ll feel your cheek tickled quite hard…
A little kiss, like a maddened spider,
…Will run over your neck

And you’ll say: “Catch it!” bowing your head,
– And we’ll take our time finding that creature
…– Who travels so far

پاشماوەکانی شەوی براکوژی … شوانە حسن ابوبکر

برادەرەکم وتی لای بەرپرسێکی عەسکەری دانیشتبووم، هەر لەخۆوە هات بەخەیاڵمدا کە پرسیارێکی لێبکەم پەموت کاک (سەردار) چ ڕوداوێک هەیە لەژیانتدا ئازارت دەدات.وتی لەشەی ناوخەدا بانگ کرابووین بۆ کەبوونەوە کە بچین و بەشداری کەبوونەوەکە بکەین، لەبەرامبەر مقەبەکە کەپرێکی بەدار دروستکراوی لێبوو، منداڵێک تەپڵدەرێکی دانابوو ساردی دەفرێشت، ئەمەش تینومان بوو، لاماندا سەرو ساردیەک بخەین.
وتم: باوکە خۆرییەکەت لەکوێیە تەی بەم گەرمایە ناردووە بۆ ئیش؟ منداڵەکە بەحەسرەوە وتی: باوکم نەماوە.! پەموت: کوڕی بچوک هەریەکەو ساردیەکمان بۆ هەڵپچڕە، منداڵەکە خەریکی هەڵپچینی ساردییەکان بوو، چونکە زۆر منداڵبوو فریای ئەو تینوێتییەی ئەمە نەدەکەوت، منیش دەستم خستەسەر شانی و وتم: باوکە خۆیەکەت لەبەر موبەریدە دانیشتووەو تەی بەم گەرما ناردووە بۆ ساردی فرۆشتن؟ بەنام منداڵەکە بە حەسرەت و داخێکی قوڵەوە سەری بەرزکردەوەو وتی: خاڵە باوکم نەماوە. منیش زۆر ناڕەحەتبووم بۆچی ئەو پرسیارەم کرد، بۆیە خەم پەنگیراو وتم: بەساقە نەمزانی باوکت نەماوە، قسەیەکیشم پەوت بمبورە، ئەی باوکت بۆچی تیاچوو؟

بەدەم قسەکردنیشەوە 50 دینارم کرد بە گیرفانیدا. منداڵەکە بەدەم ساردی هەڵپچڕینەوە
وتی: "سەردار" کوشتی!.
ئیتر هەزار ئەوەندەیتر هووخام چونکە " سەردار" خەمم، بیرم دەکردەوە ئەبە چەند منداڵیترم ئاوا بەباوک کردبێت، ئەژنەم شکا توانای بەپێوە وەستانم نەما، بەڵام نەمهێشت جەماعەت پێم بزانن.
بەڵێ، باوکی ئەو منداڵەی ساردییەکانی دەفرۆشت، من کوشتبووم.!
دانیشتمە سەر بەردێک کە بەدانیشتن لەبن کەپرەکەدا دانرابوو، پشەمەرگەو حیمایەکان مەشغوڵی ساردی خواردن و سوعبەت و پەکەنین بوون، منیش ئاگام لەخەم نەمابوو لەتاو ئەو منداڵە حەزیشم دەکرد بزانم ڕاست دەکات یان نا،؟
لەدڵي خەمدا دەموت بەڵکو وانەبێت خەمن خەڵکم زەر کوشتووە، بەڵکو باوکی ئەو منداڵە من نەمکوشتبێت، هیچ نەبە کەمێک خەمەکەم سوک دەبێت، چونکە تائەوکاتە نەمدەزانی کەمن کەسێک دەکوژم ئاوا خەڵک ماوەران دەبێت. بەیە پرسیارەکی ترم لەکرد، وتم کوڕی بچوک لەکوە کوژرا باوکت وتی لە ئێشکەوتی..... لەگەڵ هاوڕێکانیدا " سەردار" هەرسەکیانی گرت و کوشتنی لەگەڵ فڕان کەس، وتی ئیتر گومان نەما کەمن کوشتومە. پرسیارەکیتر هاتە پێشەوە ئەویش ئەوەبوو. کاکە بچکۆل گەورەبوویت بەتەمای سەردار بکوژیت، وتی بەخوا گەورەبم نایەڵم بژی وەک سەگ ئێستەپێنم، منیش دەستم کرد بە پەکەنینەکی دەسکرد.
لەبەر دڵی ئەو و 100 دیناری تریشم پێداو وتم ئافەرم گەورە بوویت وەک سەگ بیتەپێنە.
تا ئێستاش هەموو شەوێک کە دەخەوم ئەومنداڵە دێتە بەرچاوم چاوە حەسرەتاوی و پە لە ڕقەجوانەکانی نایەڵێ بخەوم، جگە لەوەش ئەبە چەند کەسیترم ئاوا بەباوک کردبێت، بەڵام داخی گەورە ئەویە ئەوشتانە قەرەبوو ناکرێنەوە، ئەگینا هەرچی سەروەت و سامانم هەیە ئەمدا کە هەم دەی ئەوانم ئاسایی بکردایەتەوە هەم خەشم لەو عەزابی ویژدانە نەجاتم بوایە.

شوانە حسن ابوبکر

قات لە بڕکان .. شیعر – نووسینی: حەمە هیوا

دەمک ەش دەپۆشن
دەمک نیلی دەپۆشن
دەمک ەساسی دەپۆشن
هەموو
مەدلەکان دەپۆشن
لەگەڵ مەلاکان هاوشانن
لەگەڵ خودا پەرست و
شەواڵ لە بڕکان هاودیدن
لەگەڵ قەمەمە پاکەکان دوژمنن
دەمک
سوڵتان لە باکوڕەوە هاندەدەن پاکەکانی باشور
هەناسە وەستاو بکەن
دەمکیش
ئیمام
لە
ڕۆژهەڵات هان دەدەن
گاز لە گوڵە پاکیزەکان بگرن،
گوڵە بە خوێنی نەژراوی
منداڵە بیجامە داوەکان نادەن
گوڵە بەو منداڵانە نادەن
کە
لە زنستانان چەمیان دەیبەستە
بە هاوینیش قاچیان دوکەڵی
لە هەڵدەستە.
کاسلیکیەکان و پەتستانتیەکان شەر دەکەن
شیعەکان و سوننەکان شەڕ دەکەن
خوا پەداو و خوا پەنداوەکان شەدەکەن
مەلای مزگەوت و قەشەی کەسا
سیاسیە گرگنەکان و سیاسیە مەکان
پشت چەماوەکان و پەت لە ملەکان
هەمویان دەجەنگن
دەجەنگن بە دروستکردنی بەهەشت!

سیاسیەکان وان مەبەست دەخوازن
خودا بەهەشت بکاتە موڵکیان.
قات لەبەرکان تا دەت ژمارەیان زیاتر دەبێت
تەچوی مرنیان زیاترە
لە تەچوی ژیانیان
ژنی نیشتیمانپەرستەکان لەش دەفرۆشن
لەش دەفرۆشن
بە شیر و دایبی و گەرەوی
ئەوان لە ماڵی سەرک لە چرکەساتکدا
سەدان جار تەحیە دەکەن
بە سەرک دەبەن: تە خوای
تە خوایت و کوەکانیشت نیمچە خوان،
ئەوان وان گرەو لەسەر مەینەی شکەندەکان
دەکەن
ئەوان وان
دیمەنی منداڵک کە ماسیەکانی ناو دەریا
فرمێسک دەرژن
ئەوان پێی پێدەکەنن
منداڵک کە خوداش پەراوێزی خستوە
منداڵک کە حەریەکان
بە بینینی خۆجاڵەت دەبن.
وێنەی سەرکەکان لە هەمو شوێنکە
جارک
دەیبینم بە دەرگای ماڵی خوداوە
جارک دەیبینم
بە دەستی حاجیە ناو گەڵ پیسەکان
جارک دەیبینم
بە دەستی سەزانیە رەژ ئاوایەکان
کوە هەیە وێنەی ئەوانی لە نەبە؟
ئەوەتا دەبینم وێنەیان
لە ئاودەستی پیرەژنەکان.
منداڵەکان
گەورە دەبن
مەلاکان و قەشەکان
بە جەرەها شەوە
ماکیاژ بە بەهەشت دەکەن
دەمک

بۆ ئوباری هەنگوین
دەمێک
بۆ خاچەکەی مەسیح
بەهەشت هی کێیە!؟
ئەوەتا
ئێرە
پڕە لە دەزەخیی
ئەوەتا
ئێرە پڕە لە قیبلە
ئەوەتا
ئێرە
شاری مردوە بە کفنەکانە.

دەریای 15 پانزان … یاشار میراج … و : نەژاد عزیز سورمێ

دایە ئاوی ئەم دەریایە بۆچی هەشە ؟
ئینجا کۆم ژیانی پانزان سپی بوو ؟
دایە شەپۆلی ئەم دەریایە ،
بۆچی هێندە بێ ئامانە ؟
ئینجا ئەوە نەبەردی پانزان ئاسان بوو ؟
دایکە ڕۆحی ئەم دەریایە
لەبەر چی هێندە غەمگینە ؟
کۆم ئینجا
خۆنی پانزان شادمان بوو ؟
دایە ئەم دەریایە بۆچی ،
هێندە بە گژەن ، تووڕەیە ؟
ئەوە شەری بریندارم
ئەوە دەریای 15پانزانە ..

باشە دایە ئەم دەریایە
لەبەرچی ناوی پانزەیە ؟

کۆم 15 پانزەن
هەوڵنی سووری ئەم دەریایە .

- یاشار میراج یەکێکە لە شاعیرە نوێخوازەکانی تورك .
ئەم شیعرەی لە : – (الادب التركی الحدیث – ملامح و نماذج –) د. محمد نورالدین
بڵاوکردنەوەی – دار العالمیه بێرووت 1984 – کراوە بە کوردی .

ژینگە … محەمەد بەرزی

ژینگە ئاو و هەوایە
ئەو خاکەی ئێمەی تیایە

دار و درەخت و باخە
ئاسمان و دەشت و شاخە

خەڵ و خاشاك و دووکەڵ
ژەهرن بۆ مەل و ئاژەڵ

ژینگەمان بۆ پیس دەکەن
گۆ و گۆزار سیس دەکەن

پەتا و دەردمان بۆ دێنن
ژیانمان دەشێوێنن

وەرن هەموو یەکبگرین
ژینگەمان پاك ڕابگرین

محەمەد بەرزی

٦ / ٥ / ٢٠١٩